

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

MERCEDES ŠULCAITĖ-VASILJEVA

„BISMARKINIS“ – KONSERVATYVUS GEROVĖS MODELIS IR JO
ADMINISTRAVIMO YPATUMAI

Magistro baigiamasis darbas

Vadovas
doc. dr. Arvydas Guogis

KLAIPĖDA
2018

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS
POLITIKOS IR VADYBOS FAKULTETAS
VIEŠOJO ADMINISTRAVIMO INSTITUTAS

„BISMARKINIS“ – KONSERVATYVUS GEROVĖS MODELIS IR JO
ADMINISTRAVIMO YPATUMAI

Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas

Studijų programa 621N71001

Vadovas

doc. dr. *Arvydas Guogis* 2015 –2018

Recenzentas

Atliko

stud. M.Šulcaitė-Vasiljeva 2015 -10 -17 -

2018-04-17

KLAIPĖDA

2018

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
LENTELIŲ SĄRAŠAS.....	5
PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS.....	6
ĮVADAS.....	7
1. GEROVĖS VALSTYBIŲ TIPOLOGIJA	9
1.1. Socialinės apsaugos mechanizmai Europoje.....	13
1.2. Šiuolaikinės gerovės valstybių problemos.....	14
1.3. „Bismarkinis“ – konservatyvus modelis kaip politinis ir socio-ekonominis objektas	16
2. GEROVĖS MODELIO ADMINISTRAVIMO YPATUMAI	19
2.1. Viešojo administravimo modeliai taikomi kontinentinėje Vakarų Europoje.....	19
2.2. Viešojo administravimo reformų modeliai Europoje.....	20
2.3. Socialinio administravimo ypatumai Kontinentinėje Vakarų Europoje	22
2.4. Lietuvos Socialinio draudimo administravimo ypatumai	28
3. TYRIMO METODOLOGIJA	31
4. AUKŠTOSIOS MOKYKLOS DĖSTYTOJŲ POŽIŪRIS Į SODROS, KAIP SOCIALINIO DRAUDIMO ADMINISTRAVIMĄ VYKDančIOS INSTITUCIJOS, ATITIKTĮ „BISMARKIŠKAI“ - KONSERVATYVIAI GEROVĖS VALSTYBEI.....	36
4.1 Tyrimo duomenų analizė	36
4.2 Tyrimo rezultatų aptarimas	43
IŠVADOS.....	47
PASIŪLYMAI	48
SANTRAUKA	49
BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	51
PRIEDAI	56

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

BVP – bendras vidaus produktas

ES – Europos sąjunga

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos

LR – Lietuvos Respublikos

NVV – Naujoji viešoji vadyba

OECD (EBPO) - angl. *The Organisation for Economic Co-operation and Development* (Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija)

PAYG – angl. *pay-as-you-go*. valstybinio socialinio draudimo finansavimo būdas – einamasis finansavimas.

Post-NVV - Po Naujoji Viešojo Vadyba

PSD – privalomasis socialinis draudimas

VSDFV – Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba - „Sodra“

EGAS – Elektroninė gyventojų aptarnavimo sistema

LENTELIŲ SĄRAŠAS

- 1 lentelė.* Gerovės valstybių klasifikacija.
- 2 lentelė.* Skirtingos socialinės apsaugos mechanizmų tradicijos.
- 3 lentelė.* Pagrindinės gerovės valstybių problemos.
- 4 lentelė* Viešųjų paslaugų teikimas skirtingose administravimo lygmenyse
- 5 lentelė.* Liuksemburgo socialinio draudimo sistema.
- 6 Lentelė.* Austrijos socialinio draudimo sistema.
- 7 Lentelė.* Belgijos socialinio draudimo sistema.
- 8 Lentelė* Tyrimo dalyviai
- 9 Lentelė* Interviu klausimynas
- 10 lentelė* Y grupės tyrimo duomenų temos ir kategorijos
- 11 lentelė* Y grupės žinios apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas
- 12 lentelė* Y grupės patiris su socialiniu draudimu ir Sodros institucija
- 13 lentelė* X grupės tyrimo duomenų temos ir kategorijos
- 14 lentelė* X grupės žinios apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas
- 15 lentelė* X grupės patiris su socialiniu draudimu ir Sodros institucija
- 16 lentelė* Y grupės požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje
- 17 lentelė* X grupės požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje

PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

- 1 paveikslas* Socialinėms išlaidoms skiriamas šalies BVP konservatyvaus modelio šalyse (2016m.)
- 2 paveikslas* Galimai socialinę atskirtį ir skurdą patiriančiųjų statistika (2015m.).
- 3 paveikslas* Nedarbo lygis (2016m.)
- 4 paveikslas* Šalies BVP procentas skiriamas darbo rinkos aktyvinimo politikai 2015m.
- 5 paveikslas* Vokietijos socialinio draudimo sistema.
- 6 paveikslas* Prancūzijos socialinio draudimo sistema.
- 7 paveikslas* Nyderlandų socialinio draudimo sistema.
- 8 paveikslas* Šveicarijos socialinio draudimo sistema.
- 9 paveikslas* Lietuvos socialinio draudimo sistema
- 10 paveikslas* Tyrimo procesas

IVADAS

Nei vienos šalies piliečiai nėra besąlygiškai apsaugoti nuo socialinės rizikos – nelaimė darbe, užklupusi liga, šeimos pagausėjimas, kiti panašūs gyvenimo pokyčiai, visa tai laikinai ar permanentiškai nutraukia savarankišką asmens galią pasirūpinti savimi ir artimaisiais. Visgi, tokiais atvejais kiekvienos demokratinės valstybės, kaip gerovės valstybės, pareiga – rūpintis savo piliečiais, tačiau pasaulyje nėra vienos teisingos nuorodos kaip tai padaryti. Vystantis valstybių santvarkoms, skirtingomis ideologijomis kūrėsi ir skirtinga socialinė politika, remiantis tam tikrais kriterijais, populiariausia ją skirti į tris modelius – socialdemokratinį, liberalųjį ir „bismarkinį“ – konservatyvųjį, pastarasis atpažįstamas Kontinentinės Vakarų Europos šalyse, o po Sovietų Sąjungos žlugimo perimamas ir Rytų bei Vidurio Europos šalyse. Lietuvoje šis modelis atsispindi socialinio draudimo sistemoje, tačiau matomi ir kitų modelių bruožai. Šių modelių įvairovė išlaiko aktyvų mokslininkų susidomėjimą gerovės valstybių sistemomis, sprendžiant ginčus – kokią socialinę politiką taikant įmanoma pasiekti gerovę efektyviausiai? Svarbu, jog gerovės valstybes, o ypač jų taikomas administravimo sistemas smarkiai paveikia ne tik endogeniniai, bet ir egzogeniniai faktoriai, kaip pasaulinė ekonominė krizė, privertusi smarkiai suabejoti vadybės pajėgumu ir paskatinusi Neoliberalizmo, tuo pačiu ir rinkos pasitikėjimu. Valstybinių institucijų nepatikimumas, o vėliau ir rinkos įsigalėjimas, numenkinęs pilietiškumą, paragino ir viso viešojo administravimo reformas, vietinėse ir centrinėse valdžiose visose šalyse, taikant Naująją viešąją vadybą ir pereinant prie Naujojo viešojo valdymo.

Gerovės valstybių skirtumams analizuoti užsienio mokslininkai, kaip Halásková M.(2015) labai išsamiai nagrinėja administravimo sistemas Europoje, Kuito K. (2016) lygina Vidurio ir Rytų Europos pokyčius, klasikinės gerovės valstybių tipologijos aspektu, Hammerschmid G., Van de Walle, S. Andrews R., Bezes P. (2016) atskirai analizuoja šalių pokyčius po Naujosios viešosios vadybos įdiegimo. Lietuvoje plačiausiai socialinę gerovę ir administravimo reformas, išanalizavo Guogis A., Urvikis M. (2011), Smalskys (2010). Lietuvos socialinį modelį smulkiai aprašo Guogis A. (2012).

Kuriant gerovės valstybę, suformuotą socialinę politiką įvykdo sukurtos institucijos, todėl norint įvertinti gerovės mastą, pobūdį svarbu analizuoti ne tik bendrus šalies ekonominius, socialinius rodiklius, bet ir šių institucijų veiklą. Vartotojų nuomonės analizavimą apie vykdomą socialinę politiką, galima vertinti kaip vieną iš Naujojo viešojo valdymo idėjų įgyvendinimą – bendradarbiauti su piliečiais.

Objektas – „bismarkinio“- konservatyvaus gerovės valstybės modelis ir jo administravimas.

Problema – „bismarkinio“- konservatyvaus gerovės valstybės modelis ir jo administravimas. Trijų klasikinių gerovės tipų klasifikacijoje „bismarkinis“- konservatusis modelis, būdingas Vakarų kontinentinės Europos šalims, po laisvės atgavimo buvo pasirinktas ir Lietuvos socialinės apsaugos pagrindu. Visgi šiandien kitų modelių idėjų taikymas, kaip kad privatus pensijos kaupimas, verčia susimąstyti apie Lietuvos socialinio modelio grynumą. **Problema tikslinama šiais klausimais** – kokie

požymiai Lietuvą grindžia kaip „bismarkinio“ – konservatyvaus gerovės valstybę? kaip Lietuvos socialinį administravimą vertina jos vartotojai?

Tikslas – išanalizuoti „Bismarkinio“ – konservatyviojo gerovės modelio administravimo ypatumus.

Uždaviniai:

- 1) Atskleisti gerovės valstybių sampratą;
- 2) Išnagrinėti socialinio draudimo, kaip vienos iš gerovės valstybės ir jos socialinės politikos dalies, administravimo ypatumus „bismarkinio“- konservatyvaus gerovės modelio šalyse;
- 3) Atskleisti aukštosios mokyklos dėstytojų požiūrį į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje.

Informacijos rinkimo ir tyrimo metodai:

- 1) Mokslinės literatūros analizės metodas taikytas nagrinėjant gerovės valstybės modelių tipus ir jų administravimo ypatumus;
- 2) Pusiau standartizuotas giluminis interviu taikytas, renkant duomenis apie vartotojų požiūrį į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ – konservatyvioje gerovės valstybėje;
- 3) Kokybinė turinio analizė taikyta nagrinėjant tyrimo metu gautus duomenis;
- 4) Lyginamąja analize sugretinti X ir Y grupių požiūriai.

Darbo struktūra: darbą sudaro įvadas, 4 dalys, išvados ir pasiūlymai, santrauka lietuvių ir anglų kalbomis, bibliografinių šaltinių sąrašas, priedai.

1. GEROVĖS VALSTYBIŲ TIPOLOGIJA

Kai valstybė vaidina pagrindinį vaidmenį saugant ir skatinant savo piliečių socialinę ir ekonominę gerovę, ji vadinama - gerovės valstybe (Chakrabarty ir Chand 2012, 319). Platesne prasme, tokia valstybė įgyvendina daugybę įvairių programų, kurių pagalba siekia gerinti socialinę apsaugą, remti socialinėse rizikose esančius piliečius ir skatinti tam tikras paslaugas (pvz.: švietimo, vaiko priežiūros, apgyvendinimo ir kt.). Vaizdų gerovės valstybės apibūdinimą pateikė britų ekonomistas Nikolas Bar'as (angl. *Nicholas Barr*), išskirdamas jos funkcijas kaip - "Robino Hudo", reiškiančią, kad tokioje valstybėje visuomenė saugoma nuo skurdo, socialinės atskirties, taikant įvairias programas, kuriomis pajamos perskirstomos tarp gyvenančių geriau ir patiriančių nepriteklių. „Kiaulės taupyklės“ funkcija atliekama kaupiant piliečių indėlius jų pačių ateičiai - galimai pasitaikančiais socialiniais rizikais, o svarbiausia senatvės pensijai. Socialinės investicijos funkcija – aprūpinant visuomenę kokybišku švietimu, sveikatos priežiūra, rūpinantis netekusiais darbo (Barr 2012, 347).

Idėjos kurti laimingą ir saugią visuomenę kilo jau XVIIIa. eudemonizmo šalininkams, kaip vokiečių filosofui Christianui Wolffui (angl. *Christian Wolff*), ginančiam prigimtines žmogaus teises. Visgi šiai koncepcijai praktinį pamatą sukūrė, Vokietijos kanclerio Oto fon Bismarko (vok. *Otto von Bismarck*) įdiegta pirmoji pasaulyje socialinio draudimo sistema, vėlyvame XIXa. ji sklido ir modifikavosi visame pasaulyje. Todėl šiandien gerovės valstybės egzistuoja remiantis labai skirtingomis ideologijomis. Tai lėmė skirtingos šalių istorijos, kultūros ir politinės institucijos.

Neegzistuoja vienas gerovės valstybės suvokimas, skirtingos šalys gerovės šaltinius (valstybę, rinką ir šeimą) derina nevienodai, taip pat vienos valstybės pagrindiniu tikslu iškelia sveikatos apsaugą, kitos akcentuoja solidarumo principą, dar kitiems svarbiausia lygybę. XXa. pabaigoje prasidėję tyrimai apie gerovės valstybes labiau rėmėsi socialinių išlaidų kiekybiniais tyrimais. Nuo 8-ojo dešimtmečio šie tyrimai buvo išplėsti, įtraukti ir kokybiniai, kaip socialinė teisė, aspektai, kas leido plačiau įvertinti Ričardui Titmusui (angl. *Richard Titmus*), kuris išskyrė likutinį/marginalinį, gamybos rezultatų ir socialinės politikos, bei institucinį-redistribucinį, modelius. Šiuos modelius 1990m. vėliau detalizavo danų sociologas *Gøsta Esping-Andersen*. Pastarasis Vakarų gerovės valstybes išskirstė į tris normatyvinius tipus (Kettunen ir Petersen 2011, 2-3). Jų empiriniu pagrindu galima laikyti du kriterijus, pirmą – demodifikacijos laipsnį, kuris nurodo, individų, šeimos galimybę išlaikyti socialiai priimtina pragyvenimo standartą, nepriklausomai nuo dalyvavimo rinkoje, kitaip - galimybė pasiekti gerovę „neparduodant“ savo darbo jėgos rinkai. Šį indeksą sudaro keli kintamieji - senatvės, ligos ir bedarbystės išmokos, jis matuojamas atsižvelgiant į išmokų aprėptį, tinkamumo išmokoms gauti išskeltus kriterijus, įnašus iš asmenų (socialinis draudimas), sistemos išsamumu ir pajamų pakeitimo nustatytais normomis (Bangura 2015, 50) (pvz.: pensijų). Kitas kriterijus – socialinės stratifikacijos lygis, kuris

nurodo visuomenės susiskaidymą į socialinius sluoksnius (Kuito 2016, 9), šias atskirtis ypač didina pajamų/turto testavimo programos ir skirtingos politikos taikymas atskiroms grupėms (Dion 2010, 15).

Visgi ši tipologija turi nemažai kritikos, pvz.: autorius analizavo tik 18 šalių, o tam tikros šalys (kaip Pietų Europos valstybės) priskirtos prie ne visai jas atitinkančio, konservatyviojo, modelio (Bambra 2007, 1098), kritikuojama ir dėl netinkamo požiūrio į šeimos idealogiją moterų atžvilgiu (Sainsbury 1999, 148). Nors ir praėjus daugiau nei 20 metų nuo G. E. Anderseno tipologijos sukūrimo buvo bandyta kurti naujas (mažiausiai dar 19 tipologijų) (Usanov ir kt. 2015, 77-80.), tačiau daugelio tyrėjų darbai pasibaigdavo panašiu klasifikavimu, t.y. sukuriami idealūs tipai, kurių absoliutaus atitikimo praktikoje – nėra, todėl G. E. Anderseno darbas laikomas populiariausiu ar net klasika, kuri naujesniuose šaltiniuose tik šiek tiek patikslinama (žr. 1 lentelė). Taip pat nors ir remiasi G. E. Anderseno šablonu, kai kurie mokslininkai pasirenka skirtingus vertinimo kriterijus, todėl nestebina nesutapimai skirtinguose šaltiniuose.

Taigi, abstraktiems modeliams G. E. Anderseną priskiria prie jų labiausiai pritampiančias šalis. Pirmajam liberaliajam klasteriui, priskiriamos šalys, kurios pasižymi individualizmu ir rinkos viršenybe, vadinasi ir žemu demodifikacijos laipsniu (JAV, Kanada, Naujoji Zelandija, Australija, Jungtinė Karalystė, Airija). Valstybės išitraukimas teikiant socialinę gerovę labai mažas, o socialinė apsauga – individo rūpestis ir atsakomybė, jam leidžiama savarankiškai nuspręsti, kokio dydžio įmokas mokės, kitaip tariant, kiek investuos į savo būsimą pensiją. Taip pat labiau skatinami privatūs socialinio draudimo, kaupimo fondai. Kartais, už tam tikrą paramą žmogus privalo dirbti arba aktyviai ieškoti darbo. Taip pat asmenims siekiantiems paramos, taikomas griežtas lėšų tikrinimas, kas užtikrina, kad socialinę pagalbą gauna tik tie, kurie tikrai negali savimi pasirūpinti (Heikki 2012, 6-7). Kritikuojant šį modelį, tikima jog tokia kontrolė silpnina paskatas dirbti, didina stratifikacijos laipsnį.

Antrojo, konservatyviojo, modelio sintezei didelę įtaką turėjo religija (katalikybė), modelis pasižymi stipriu įsipareigojimu išsaugoti tradicinę šeimos idėją. Šios šalys (Vokietija, Austrija, Prancūzija, Belgija, Nyderlandai, Liuksemburgas, dalinai Šveicarija) ir naujose ES šalyse laikosi subsidiarumo principo, todėl valstybė į šeimos rūpybą kišasi tik kai šeimos narių (maitintojo) jėgos tam išsenka (Kuito 2016, 55). Kitas dominuojantis bruožas - vidutinis dekomodifikacijos laipsnis, kadangi gerovė priklauso nuo nuopelnų rinkoje, o socialinė apsauga smarkiai susijusi su privalomuoju socialiniu draudimu, todėl didžiausias krūvis tenka darbdaviams ir darbuotojams, kurie šį draudimą apmoka. Skirtingos socialinės klasės ar profesijų grupės turi teisę į skirtingas socialines paslaugas, išmokas ir garantijas, bet klasių skirtumai nėra tokie ryškūs kaip liberalioje gerovės valstybėje, nes valstybinė socialinio draudimo sistema pasižymi didele aprėptimi ir gana gausiomis išmokomis.

Konservatyvizmo terminas paprastai asocijuojasi su apsauga, socialinės ir politinės tvarkos išsaugojimu bei priešinimusi radikaliems pokyčiams. Konservatoriai linkę perdėtai reaguoti į nepagrįstą Europos nustatytos tvarkos pokyčių grėsmę. Tokia, *status quo*, gynyba paremta įsitikinimu, kad praktika,

kuri išlaikė laiko patikrinimą neturėtų būti išmainoma į naujas, nepasitvirtinusias, modernias alternatyvas. Jų įsitikinimu, individai koegzistuoja kartu su savanaudškumu, kas gali suformuoti antisocialinį elgesį, todėl įgimtą žmogaus silpnumą, nepageidautiną elgesį reikia apriboti remiantis teise.

Kiekvienas yra labai skirtingas, turintis skirtingų polinkių, todėl tai lemia, kad labiau „apdovanoti“ gebės susikurti gerovę patys, ką sunkiau bus padaryti mažiau „apdovanotiems“, leidžiant pirmiesiems pakilti labiau, jiems suteikiama galimybė sukurti geresnę valdžią ir šalies gerovę – ryškėja aukšta stratifikacija tarp skirtingų klasių. Stipri religijos įtaka pasireiškia idėjoje, jog pasaulietinis kišimasis į šį balansą gali sutrukdyti Dievo ketinimams - ekonominė nelygybė, kol yra tam tikrose ribose, ji yra naudinga ir turtingiesiems ir vargšams (Bochel ir Daly 2009, 144-145).

Remiantis tokiomis idėjomis konservatyvaus modelio socialinė politika kuriama ganėtinai senomis tradicijomis, bismarkinio mechanizmo principais (aptariama *1.1. Socialinės apsaugos mechanizmai Europoje* poskyryje) - socialinės išlaidos apmokamos iš darbdavių ir darbuotojų mokamų mokesčių į socialinio draudimo fondus, kurie dažnai kontroliuojami valstybės, profesinių sąjungų ir darbdavių kartu. Išmokos daugiau ar mažiau yra proporcingos įmokoms, kas ir apibūdina, jog konservatyviojo modelio siekis yra tik išlaikyti esamą statusą. Modelio koncepsija paremta vieno šeimos maitintojo modeliu – kuomet vyras turėtų gebėti savarankiškai išlaikyti šeimą, o moteris turėtų rūpintis šeima (ne finansine prasme) – aukšta stratifikacija tarp lyčių. Kadangi rūpyba šiame modelyje labiau suprantama kaip šeimos pareiga, o valstybė į jos reikalus kišasi tik kraštutiniu atveju (subsidiarumo principas), dažnai viešųjų paslaugų sektorius būna išvystytas nepakankamai. Darbo rinkos reguliavimo atžvilgiu – modelis remiasi nepertraukiama karjera, kas ir užtikrina socialinę ir pagrindinių darbuotojų apsaugą (Kersbergen, ir Manow 2014, 371).

Trečiasis, socialdemokratinis modelis, būdingas šiaurės šalims (Norvegija, Švedija, Suomija, Danija) grindžiamas solidarumu, lygybe ir universalumu. Jam taip pat būdinga didelės socialinės išmokos, gausios ir kokybiškos socialinės paslaugos, o jų finansavimą užtikrina valstybės vykdoma visiško užimtumo politika. Užimtumas užtikrinamas siekiant kuo greičiau asmenis grąžinti į darbo rinką, taip pat taikomas lengvai prieinamas, finansuojamas švietimas (Kacevičius 2012, 242-247). Socialinio draudimo schema yra universali ir užtikrina, kad visi piliečiai būtų traktuojami kaip lygūs, todėl visiems siekiama suteikti didesnę gerovę nei minimali, tačiau tuo pačiu stengiamasi nesumažinti, atvirkščiai, stengiamasi padidinti susidomėjimą dalyvauti darbo rinkoje. Ypač rūpinamasi vaikais ir senyvo amžiaus žmonėmis. To pasekoje – socialdemokratinio modelio šalyse, skurdo ir nelygybės (stratifikacijos) lygiai mažiausi, nei kitų modelių. Demodifikacijos lygis – aukščiausias (Aidukaitė 2010, 47-60), valstybė garantuoja savo piliečių gerovę.

Tiesa, kiti mokslininkai įžvelgia daugiau kriterijų, pagal kuriuos būtų galima skirstyti gerovės valstybes į skirtingus klasterius, surinkti kelių autorių pavyzdžiai pateikti lentelėje (žr. 1 lentelė).

1 lentelė. Gerovės valstybių klasifikacija.

MODELIS	Socialdemokratinis	Konservatyvusis	Liberalusis	Viduržemio jūros	Rytų Europos	
ŠALYS	Danija	Prancūzija	D. Britanija	Italija	Lenkija	Rumunija
	Švedija	Vokietija	Airija	Ispanija	Vengrija	Rusija
	Suomija	Austrija	JAV	Portugalija	Čekija	Slovėnija
	Norvegija	Belgija	Kanada	Graikija	Slovakija	Bulgarija
		Liuksemburgas	Naujoji Zelandija	Kipras	Estija	Čekija
		Nyderlandai		Malta	Kroatija	Ukraina
		Šveicarija	Australija	Izraelis	Latvija	Lietuva
				Turkija		

Sudaryta darbo autorės remiantis: Soede 2004, 29; Heikki ir kt. 2012, 6; Kuito 2016, 58.

1 lentelėje, pateikti trys, aukščiau aptarti, G. E. Anderseno, bei papildomi kiti du modeliai, kurių, kai kurie autoriai, negali neišskirti matydami tam tikrų šalių per didelį neatitikimą klasikinės tipologijos kriterijams. Vienos jų, Pietų Europos valstybės, kurios arba G. E. Anderseno tipologijoje iš vis nefigūravo, arba buvo priskirtos konservatyviajam modeliui (Italija). Mokslininkai sutaria, jog reikalingas ketvritis modelis Viduržemio jūros šalims. Socialinės apsaugos sistema šiose šalyse yra panaši į bismarkiškąją – konservatyviąją, tačiau socialinės paslaugos – priešingai, jų beveik nėra, o už visą socialinę rūpybą praktiškai atsakinga tik šeima. Tuo pačiu – ši gerovės valstybė pasižymi neefektinga ir fragmentuota darbuotojų socialine apsaugos sistema, dėl ko darbo rinkoje vyrauja dualizmas tarp dalyvaujančių darbo rinkoje ir dirbančių nelegaliai. Kartu su tuo, jog valstybė vaidina mažą svarbą gerovės valstybei, italų mokslininkas, Masimilianas Ferera (it. *Massimiliano Ferrara*) šias šalis vadina partikuliaristinėmis-klientalistinėmis gerovės valstybėmis. Kiti mokslininkai neišskiria atskiro modelio, o šias šalis apibūdina tik kaip mažiau išsivysčiusias Kontinentinio modelio valstybes (Kuito 2016, 13).

Rytų Europos valstybės, kurių dauguma buvo Sovietų Sąjungos dalimi, šiandien dar ieško tinkamiausio modelio ir dažnai taiko keletą jų principų, dominuojant vienam iš modelių. Tikėtina, kad ateityje šios šalys bus priskiriamos prie vienos iš keturių, lentelėje pateiktų, o galbūt dalis jų sudarys specifinį modelį. Lietuvos atveju, po 1990-ųjų imta perimti „bismarkinio“ - konservatyvaus modelio idėjas, prie Darbo ir socialinio aprūpinimo ministerijos buvo sukurta Vyriausioji valstybinio socialinio draudimo valdyba, trumpiau *Sodra*. Visgi siekis pakeisti komunistinio režimo padarinius, peraugo į monopolizaciją, pavienių visuomenės grupių dominavimą, kas praktiškai padalino šalį į turtinguosius ir nepasiturinčius, bei privertė suabejoti modelio solidarumo principu (Guogis 2012, 16).

Kalbant apie gerovės valstybių dabartį ir ateitį, būtina paminėti, kad sąvoka, gerovės valstybė nacionaliniu aspektu nebėra tokia tiksli, kadangi globalizacijos ir europeizacijos dėka atsirado nauja - Europos socialinio modelio sąvoka. Po II pasaulinio karo susikūrusios gerovės valstybės šiandien, besikeičiant visam pasauliui, suvokiamos šiek tiek kitaip ir pradinės idėjos, kaip šeimos-maitintojo, paseno bei yra keičiamos (lengvinamos galimybės dirbti ir motinoms), beabejo atsirado ir nauji

socialinės rizikos veiksniai (pvz.: abiejų tėvų darbo ir vaiko auginimo suderinamumas ir pan.). Ilgainiui keitėsi ir daugiau socialinės apsaugos politikos funkcijų, taikomos pensijų reformos, socialinės apsaugos prieinamumas nesamdomiems darbuotojams, dirbantiems savarankiškai ir kt. (Bonoli ir Natali 2012, 5). Tokios, lyginant su pradinėmis, smarkiai modifikuotos, gerovės valstybės šiandien vadinamos šiuolaikinėmis. Be kita ko naujoje Europa 2020 strategijoje pažymima, jog šiuolaikinė gerovės valstybė susijusi ir su ekologiškumu.

1.1. Socialinės apsaugos mechanizmai Europoje

Valstybėje taikoma socialinė politika turi ypač didelį poveikį jos gerovės kūrimuisi ir raidai todėl lygiagrečiai su klasikine G. E. Anderseno tipologija, valstybes galima skirstyti ir pagal jų socialinės politikos, apsaugos sistemas – Bismarkinę, Beveridžo ar jų kombinaciją (Davulis 2012, 582-583).

XIXa. industrinėje Europoje išryškėjus socialinėms rizikoms (senatvė, liga, trauma, dėl kurių darbuotojas nebegali dirbti), labiau išsilavinę, aktyvūs, tų pačių profesijų darbuotojai ėmė rinktis į „draugijas“ (Vokietijoje „*Hilfskassen*“, Prancūzijoje, Belgijoje „*Sociétés de secours mutuelles*“, Didžiojoje Britanijoje „*Friendly societies*“), kurių nariai mokėdavo mokesčių, mainais už tai gaudami socialinę paramą. Taigi, galima teigti, jog socialinė apsauga prasidėjo nuo pačių darbuotojų. Šių draugijų (profesinių sąjungų) dėka darbuotojai galėjo lengviau siekti užmokesčių, darbo sąlygų keitimų. Darbdaviai nevisada buvo suinteresuoti slopinti tokias draugijas – telkiant rizikos veiksnių patirtį ir sprendžiant jų kompensacijas, siekiant išsaugoti geriausius darbuotojus – socialinio draudimo sistema jiems atrodė gera išeitis. Antrojoje amžiaus pusėje pradėta diegti sveikatos, nedarbo draudimo, darbo santykių ir pensijų sričių reguliavimą. Po II pasaulinio karo dabartinėse ES šalyse sukurtos šiuolaikinės socialinio draudimo sistemos (žr. 2 lentelė), reglamentuojančios sveikatos, nedarbo, ligos ir motinystės, nelaimingų atsitikimų darbe, ir profesinių ligų bei pensijų draudimą. Nuo XXa. šeštojo dešimtmečio socialinės piliečių teisės įtvirtintos ir tarpvalstybiniuose susitarimuose 1961m.- Europos socialinėje chartijoje.

2 lentelė. Skirtingos socialinės apsaugos mechanizmų tradicijos

Kriterijai \ Tradicija	Bismarkiškasis	Beveridžo
Pagrindinis principas	Socialinis draudimas	Gerovė, socialinės paslaugos
Tikslas	Pajamų išlaikymas	Skurdo prevencija
Parama	Pagal įnašo dydį, dosnios	Vienodo dydžio, bet mažesnės
Tinkamumas (paramai)	Pajamų fiksavimas	Gyvenamoji vieta ar poreikis
Padengia	Darbuotojai ir darbdaviai	Visa visuomenė kartu
Finansavimas	Įnašai nuo darbo užmokesčio	Bendri mokesčiai

Cit. pagal: Kuito 2016, 19.

O. fon Bismarko įteisinta socialinio draudimo sistema, vėliau plintanti ir kitose šalyse, vadinama bismarkine tradicija yra tiksliausias atitikmuo konservatyviajam gerovės modeliui – ji grindžiama

privalomuoju socialiniu draudimu (PSD), kurį padengia darbuotojai ir darbdaviai, teisė į paramą turi dalyvavę PSD sistemoje ir įrodę dabartinį savo nedarbingumą bei laikiną ar ilgalaikį gebėjimų savimi pasirūpinti praradimą. Gaunamos socialinės paramos dydis priklauso nuo ankščiau gauto darbo užmokesčio ir nuo jo teikto įnašo į PSD, kas reiškia, jog socialinės grupės yra diferencijuojamos, skatinama nelygybė. Tokia sistema padeda išlaikyti esamą piliečių pragyvenimo lygį, statusą, de ja, nesiorientuojama į darbo rinkoje nedalyvaujančius asmenis, nelygybę ir skurdo mažinimą. Būtent šiais principais remiasi ir Lietuvos socialinio draudimo sistema, *Sodros* veikla, kas patvirtina konservatyviojo-bismarkiškojo modelio perėmimą. Taigi, šis socialinės apsaugos mechanizmas skiriasi nuo kitų, kur remiamasi Beveridžo tradicija, kuri yra, kaip bebūtų keista, tiksliausias Šiaurės šalių, social-demokratinio gerovės modelio atitikmuo (Venter 2010, 130). Jos pradžia galima laikyti britų politiko, liberalų atstovo lordo Viljamo Beveridžo (angl. *William Beveridge*) pranešimą apie to meto D. Britanijos situaciją, išleistą 1942m. Jame paskelbti sistemos pagrindiniai naikintini „milžinai“ – skurdas, ligos, abejingumas, kančia ir tinginystė (Havers 2005, 67). Pasiūlytoje socialinės apsaugos sistemoje – valsybės skiriama parama pakankamai didelė, kad išsaugotų piliečius nuo skurdo, tačiau pakankamai maža, kad išlaikytų susidomėjimą darbo rinka, tiesa, piliečiai turi teisę savarankiškai kaupti lėšas savo socialiniam draudimui, tokiu atveju išmokos priklauso nuo jo paties įnešto indėlio. Išmokos pasižymi universalumu ir yra vienodos įvairioms socialinės rizikos grupėms (paramą padengia mokantys mokesčius, o gauna visi piliečiai, kuriems ji reikalinga), taip pat būdinga unifikuota socialinės apsaugos sistema ir „vieno langelio“ principo diegimas (Turner 2005, 25) – supaprastinamas sistemos prieinamumas. Teisė į paramą yra pagrįsta gyvenamąja vieta (pilietybe) ir poreikiu. Šios sistemos pagrindinis tikslas – išvengti skurdo, suteikiant kiekvienam piliečiui bent minimalų pragyvenimo lygį, o grindžiama tuo, kad kiekvienas pilietis turi prigimtine teisę į gerovę.

1.2. Šiuolaikinės gerovės valstybių problemos

Vien tai, jog sukuriama gerovės valstybė, nereiškia, jog ji savaime tampa idealia, atvirkščiai – skirtingos socialinės politikos taikymas, kiekviename modelyje atskleidžia specifinius trūkumus, taip pat visas valstybes veikia ir egzogeniniai veiksniai, ir nepriklausomai nuo taikomos šalies politikos, daugiau ar mažiau apima jas visas (žr. 3 lentelė).

Gerovės valstybės problemos gali būti skirstomos į tris tarpusavyje persipynusias problemas – ekonomines, demografines ir ideologines. Ekonominis gerovės stabilumas yra labai abejotinas, dėl greitesnio poreikio išlaidoms didėjimo (pvz.: sveikatos priežiūros, nedarbingumo ir kt. paslaugoms nei valstybių pajamų augimas). Spartėjanti globalizacija sukėlė didelę konkurenciją tarp darbuotojų, ji spartina technologijų vystymąsi, tačiau tam paruošti kvalifikuotų darbuotojų – nespėja. To pasekoje susikuria priešingas reiškinys – glocalizacija, sukurianti piliečių, neturinčių išsilavinimo, namų,

patiriančių skurdą, sergančiųjų ar kitų socialinėms rizikoms priklausančių atskirtis (Guogis 2012, 34). Globalizacija taip pat sukėlė migraciją, kultūrų ir tradicijų maišymąsi, dėl ko, tai galima matyti ir iš JAV praktikos, vieningą, solidarią visuomenę sukurti tampa labai sunku, taip pat tai verčia keisti ir derinti prie susidariusių naujų socialinių rizikų, socialinės apsaugos sistemas (pvz.: prie tautinių mažumų, pabėgėlių ir pan.).

3 lentelė. Pagrindinės gerovės valstybių problemos

Problema	Priežastys	Pasekmės
Ekonominės	(Globalizacija) Technologijų spartus inovatyvumas	Didėja nedarbingumas
	(Globalizacija) didėja konkurencija tarp darbuotojų	Didėja nedarbingumas
	Didėjanti migracija	Mažėja valstybės homogeniškumas, silpsta solidarumo principas Keičiamos socialinės apsaugos sistemos
Demografinės	Mažėjantis gimstamumas	Mažėjanti darbo jėga ir įmokos
	Daugėja senyvo amžiaus piliečių ir ilgėja gyvenimo trukmė	Mažėjanti darbo jėga, didesnės išlaidos
Ideologinė	Padidėjęs pasitikėjimas rinka	Didėjanti pajamų nelygybė
	Per mažas tikėjimas gerovės valstybės idėja	Per menkai sprendžiamos socialinės rizikos problemos

Sudaryta darbo autorės remiantis: Heikki ir kt. 2012, 9.

Demografinės problemos yra dvejopos - sukeltos dėl ilgėjančios gyvenimo trukmės ir mažėjančio gimstamumo. Pirmiausia – mažėja darbo jėga, to pasekoje ir įmokos į draudimo sistemą, antra – vis daugiau lėšų skiriama pensijoms ir senyvo amžiaus žmonių priežiūrai, deja, vystantis tokiai tendencijai lėšų, padengiančių ateities senatvės pensijas tik mažėja.

Ideologinės problemos siejamos su stipria rinkos įtaka – nuo 1970 m. pakilusių naftos kainų dėka prasidėjus infliacijai ir masiniam nedarbingumui, didėjo pasitikėjimas dešiniųjų politika, tuo pačiu ir rinkos sprendimais bei mažesniu valstybės kišimusi. Panaši situacija kilo ir 1990-aisiais, ypač po komunizmo žlugimo – imta labiau tikėti laisvąja rinka, to pasekoje net socialdemokratinėse valstybėse ėmė ryškėti neoliberalizmas, o kartu pajamų nelygybė, didėjanti stratifikacija (Heikki 2012, 4). Kita ideologinė problema, tai gerovės valstybės praktinė stoka – daugelis šalių politinių partijų atstovai pritaria šiai idėjai, tačiau realiai jai pasiekti daro labai silpnus sprendimus.

Labiau nei kitur, konservatyviojo modelio šalyse pastebima tradicinės šeimos problematika – šeimos struktūra keičiasi, todėl aiškėja vaiko ir šeimos priežiūros, paslaugų nepakankamas išsivystymas. Pavyzdžiui, šią problemą Vokietija pradėjo koreguoti jau nuo 1990-ųjų, t.y. pasenusią, tradicinės šeimos, vyro-maitintojo modelio idėją imant liberalizuoti - vyriausybė pradėjo darbo rinkos aktyvinimo politiką, ypač didinant moterų užimtumą. Tiesa, didesnis siekis buvo padidinti šalies BVP, o ne skatinti lyčių lygybę. Kiti pokyčiai Vokietijoje - siekiant padidinti gimstamumą, taikomos platesnės galimybės moterims, norinčioms derinti motinystę su darbu - 2002-2007 metais įvesti vaiko rūpybos, vaiko

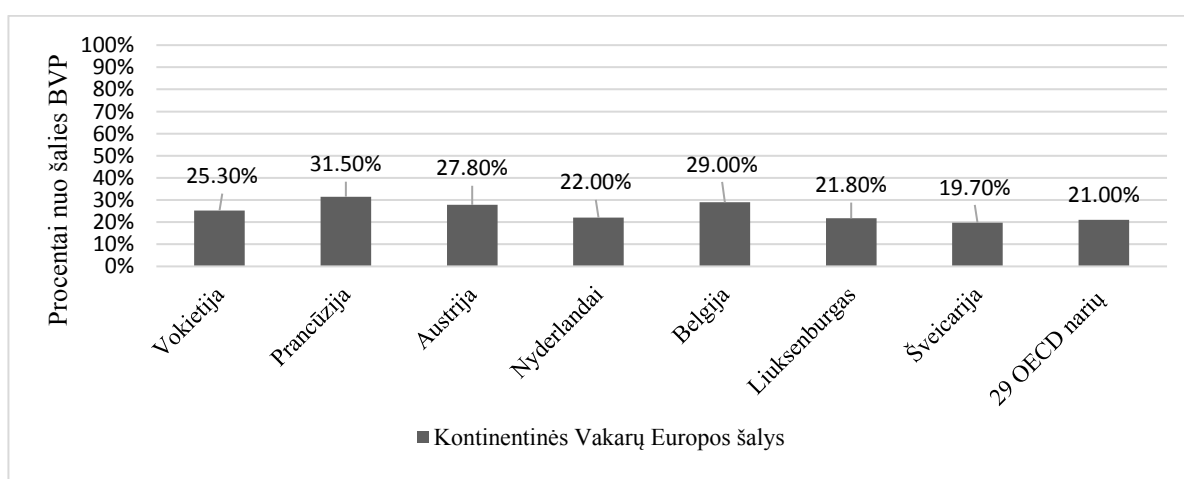
priežiūros atostogų, mokesčių lengvatų ir darbo laiko politikos pokyčiai, pakeitė lyčių nelygybę darbo rinkoje ir moterų užimtumo problemą.

Nepaisant to, konservatyvaus modelio šalys vis tiek daugiau seka vyro - maitintojo modeliu, bei moteris matoma kaip namų šeimininkė, atitinkamai didinamas skurdas, priešingai nei Skandinavijos šalyse, kur išplėtota vaikų priežiūros infrastruktūra neatitraukia moterų nuo darbo rinkos ir taip kovojama su skurdu (Kruczkowska. 2014, 121). Manoma, jog modernioms šeimoms, kuriose abiejų lyčių atstovai dalyvauja darbo rinkoje, išvengti skurdo yra lengviau.

1.3. „Bismarkinis“ – konservatyvus modelis kaip politinis ir socio-ekonominis objektas

Kadangi gerovės suvokimas yra skirtingas, negalima kategoriškai teigti, kurio modelio koncepcija yra teisingiausia, tačiau galima kiekybine reikšme pateikti šiuolaikinių gerovės valstybių situaciją. Remiantis klasikine tipologija bei dekomodifikacijos ir stratifikacijos kriterijais, galima įvertinti valstybių pastangas pasiekti gerovę, pagal skiriamą bendrojo vidaus produkto (BVP) procentą socialinėms išlaidoms. Įvertinti valstybės pasiekimus gerovės atžvilgiu, pagal socialinės atskirties lygį, priklausomybę nuo rinkos (stebint bedarbystės ir skurdo lygius).

Socialinės apsaugos išlaidas apima socialinės išmokos, jų administravimas ir kitos su išmokomis susijusios išlaidos. Remiantis Eurostat duomenimis, socialinės išlaidos klasifikuojamos į ligos/sveikatos, neįgalumo, senyvo amžiaus, našlystės, šeimos/vaikų, bedarbystės, būsto, kitų socialinių atskirčių (čia nepaminėtų). Pagal tai, kiek procentų valstybė nuo savo bendrojo vidaus produkto skiria socialinėms išlaidoms, dalinai galima susidaryti nuomonę apie valstybės pastangas pasiekti gerovę (žr. 1 pav.).

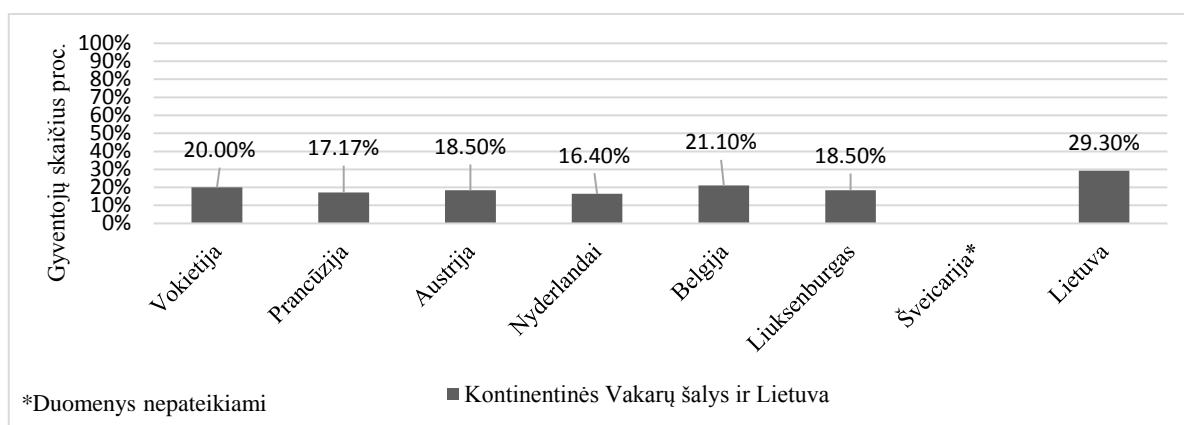

1 pav. Socialinėms išlaidoms skiriamas šalies BVP konservatyvaus modelio šalyse (2016m.)

Sudaryta darbo autorės remiantis: “Social spending“.

Pats šalies BVP, anot kai kurių autorių, negali būti gerovės indikatoriumi, kaip galvota anksčiau. Šio indekso kritika dažniausiai grindžiama 1974 m. Ričardo Isterlino (angl. *Richard Easterlin*) išleistu straipsniu (Kullenberg ir Nelhans 2017, 8), kuriame aiškinama, jog turtingesnių šalių gyventojai savaime nėra laimingesni už skurdesnių šalių gyventojus. Deja, bet šis, taip vadinamas „Isterlino paradoksas“ taip pat sulaukia kritikos ir *Matt Ridley* (2010) (Ridley 2013, 28) kategoriškai teigia, jog šio paradokso nėra – atlikti tyrimai parodė, jog turtėdami žmonės laimingėja.

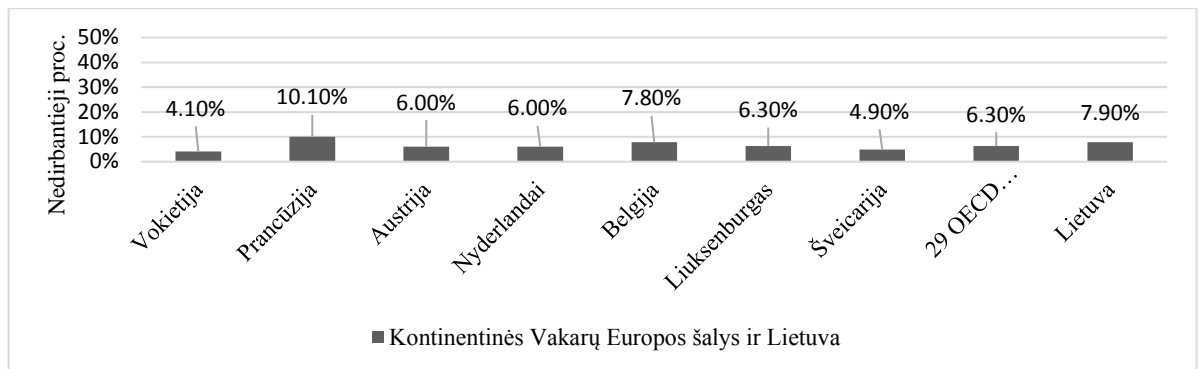
Kaip bebūtų, šalies BVP gali atspindėti bent tam tikras pastangas gerovei pasiekti - remiantis Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos duomenimis (EBPO angl.– *Organisation for Economic Co-operation and Development* (OECD)) 2016 metais nagrinėjamos modelio šalys bendro vidaus produkto socialinėms išlaidoms vidutiniškai skyrė 25,3 procentus savo BVP, kai visų 29 organizacijos narių vidurkis tik 21 procentas. (žr. 2 pav.). Prancūzija ir Belgija yra tarp šalių skyrusių daugiausiai lėšų socialinėms išlaidoms, Šveicarija vienintelė šalis, lėšų skyrusi mažiau nei organizacijos vidurkis. Lyginant su kitų modelių atstovėmis-šalimis, socialdemokratinio modelio šalys skyrė – 27,93 procentus, o liberalaus modelio (be JAV ir N. Zelandijos) – 19 procentų savo BVP.

2 pav. Galimai socialinę atskirtį ir skurdą patyriantiųjų statistika (2015m.).

Sudaryta darbo autorės remiantis: „People at risk of poverty or social exclusion“. 2016.

Kai Europoje 2016 metais beveik trečdalis populiacijos galimai patyrė skurdą ar socialinę atskirtį, Skandinavijos šalys pasižymėjo mažiausiu tokių piliečių skaičiumi - Suomija (16.8%), Švedija (16.0%), kas patvirtina jų taikomo modelio universalumą ir solidarumą, taip pat Čekija (14.0%). Iš konservatyvaus modelio valstybių mažiausiai skurstančiųjų užfiksuota Nyderlanduose (16,4%), kitose atstovėse-šalyse, procentai didėja. Tačiau palyginimui, daugiausia skurstančiųjų buvo buvusiose sąjungos narėse - Bulgarija (41.3%), Rumunija (37.3 %), taip pat Graikijoje (35,7%). Lietuva šiuo aspektu nesilygiuoja į konservatyvąjį-bismarkiškąjį modelį atstovaujančias senąsias šalis – 2015 metais šalyje skurdą ar socialinę atskirtį galimai patyrė 29,30% gyventojų.

3 pav. Nedarbo lygis (2016m.)

Sudayta darbo autorės remiantis: „Unemployment rate“. 2017. „Unemployment in the EU regions in 2016“.

3 paveiksle pateikiami šalių bedarbių (pareiškusių, jog jie neturi darbo, tačiau jie gali dirbti ir jo ieško) procentinės išraiškos. Lyginant su kitomis OECD organizacijos šalių duomenimis nagrinėjamo modelio šalyse, bedarbystė siekia 6,5 procentus, o tai yra daugiau vidurkio (6,3%). Tačiau paneigti vidutinio dekomodifikacijos lygio šiose šalyse nebūtų galima, kadangi nepastebimas nedarbingumo ir su juo didėjantis skurdas (pagal Eurostat duomenis, šalies skurdas ir socialinė atskirtis apskaičiuojama po socialinių išmokų). Priešingai, žiūrint proporcingai, nors Prancūzija, viena iš šalių turinčių daugiausia bedarbių (10.10%), pasižymi vienu iš mažiausių, skurstančiųjų ir socialinę atskirtį patiriančiųjų, skaičiumi (17.17%). Lietuvoje 2016 metais taip pat viršija organizacijos vidurkį, tačiau šiuo atveju skurdo lygis nekompensuoja gerovės šalyje.

Apibendrinant pirmąjį skyrių vienareikšmiškai negalima apibūdinti gerovės valstybės, atvirkščiai, analizuoti šaltiniai ir duomenys tik patvirtina jos indikatorių gausą ir individualių patirčių įtaką skirtingų valstybių išsivystymui. Todėl, nors ir to paties socialinio modelio šalys rodo panašius rodiklius, kad ir maži skirtumai tarp jų, tai tik sustiprina bendro Europos socialinio modelio nepasiekiamumą. Dar didesnių abejonių kyla stebint Rytų Europos šalis ir jų skubius, kitų valstybių gerosios patirties, įsisavinimus. Lietuva – perėmusi bismarkiškojo socialinio draudimo modelį, siekė palaipsniui perimti vakarietišką kapitalizmą, tačiau net ir po 28 metų negali pasigirti klestinčia visuomene. Visgi, atsižvelgiant į socialinių modelių kilmes, autorės manymu, tai tinkamiausias modelis Lietuvai; abejotina ar tokios, atgimusios šalies piliečiai būtų buvę pasiruošę „tvarkytis“ su liberaliuoju mechanizmu, na ir tikrai šalis nebuvo finansiškai pasiruošusi perimti brangaus socialdemokratinio modelio idėjų. Kaip bebūtų, Lietuvos neaplenkė ir globalios problemos, socialinis modelis joje neišsigrūnino, priešingai – dabar ji stipriai veikiama liberaliojo modelio idėjomis, apie tai plačiau aptariama kitame skyriuje.

2. GEROVĖS MODELIO ADMINISTRAVIMO YPATUMAI

2.1. Viešojo administravimo modeliai taikomi kontinentinėje Vakarų Europoje

Viešasis administravimas neatsietina gerovės vastybės dalis, skaidrios ir efektyvios demokratinės valdžios sąlyga. Jį galima apibrėžti kaip procesą, kurio metu socialinė politika yra transformuojama į veiksmus jai įvykdyti. Šie procesai tampa esmine dalimi gerovės valstybėse, kitaip įvairios sukurtos programos taptų nenaudingos, o veiksmingas ir efektyvus viešasis administravimas lemia sėkmingą ekonomikos augimą, kas suteikia galimybę klestėti gerovės valstybei. Vieningo viešojo administravimo sąvokos supratimą apsunkina skirtingų laikotarpių tyrinėjimai, bei nesutarimai – teisė, politika ar vadyba turėtų būti viešojo administravimo pagrindas, todėl ji tiriama per įvairias mokslines prizmes.

Lyginti viešąjį administravimą tarp skirtingų šalių, anot Martina Halásková pirmiausia, galima pagal jose taikomą tradiciją (Halásková 2015, 45–58) (žr. 1 Priedas). Lyginti galima ir keliais aspektais, pirmasis – pagal žmogiškųjų išteklių sistemą. Žmogiškųjų išteklių sistema daloma į du tipus – *viešojo tarnyba karjeros pagrindu* (Austrija, Belgija, Bulgarija, Kipras, Prancūzija, Vokietija, Graikija, Vengrija, Malta, Airija, Liuksemburgas, Ispanija, Rumunija, Lenkija, Portugalija, Lietuva, Slovakija, Kroatija), kuomet valstybės tarnautojas įdarbinamas iškart įgijus išsilavinimą, pagal jo studijų rezultatus arba papildomus viešosios tarnybos egzaminus ir tikimasi, jog darbuotojas toje įstaigoje tęs savo karjerą. *Postu grindžiama valstybės tarnyba* (Čekija, Danija, Estija, Suomija, Italija, Latvija, Nyderlandai, Švedija, Slovėnija, Jungtinė Karalystė), remiasi gebėjimais ir kompetencija, kuomet trūkstamą darbo vietą darbdavys papildo perkeldamas tos įstaigos darbuotoją arba įdarbindamas visiškai naują darbuotoją (tai gali būti ir privataus sektoriaus atstovas), tačiau be jokių paaukštinimo garantijų. Antrasis – pagal valdžios sistemą, kuomet skiriamos dvi – *federacinė* (Belgija, Austrija, Vokietija) ir *unitarinė*, kuri dar skirstoma smulkiau – centralizuota, decentralizuota ir specialioji padėtis.

Trečiasis aspektas – pagal administracinių lygmenų struktūrą ir sluoksnius, teritorinės valdžios sistemą. Remiantis administracinių organizacijų lygmenimis, vienetų dydžiu, jų įgaliojimais, priklausomybe nuo centrinės administracijos, galima išskirti keturias pagrindines vietos administravimo organizavimo formas ES: *Šiaurės Europos sistema* (Švedija, Suomija, Danija), čia vietos savivalda savarankiška, finansuojama iš vietinių mokesčių. *Britų sistema* (Jungtinė Karalystė, Airija), neturi atskiro finansavimo, labiau priklauso nuo centrinės/pagrindinės administracijos, joms deleguojama mažiau įgaliojimų nei Šiaurės šalyse. *Vidurio Europos sistema* (Vokietija, Austrija) – federacijos galias paskirsto į tris klases, o teritorinė valdžia skirtingose vietovėse skiriasi. Jos dažniausiai mažos, visgi gana savarankiškos. *Napoleono sistema* (Prancūzija, Ispanija, Italija, Nyderlandai) – gana didelė centrinės administracijos galia, vyrauja ne mažiau kaip keturi administraciniai lygmenys.

Ketvirtasis aspektas - pagal viešojo administravimo tendencijas teikiant viešąsias paslaugas. Viešosios paslaugos skirtingose šalyse teikiamos taip pat skirtingose administracijos lygmenyse (žr. 4 lentelė). Lietuva patenka tarp daugelio šalių, kuriose viešosios paslaugos teikiamos ir kontroliuojamos visose administravimo lygmenyse, tai patvirtina LR Viešojo administravimo įstatymo, 3 straipsnio, 20 punktas: „Viešoji paslauga – valstybės ar savivaldybių kontroliuojamų juridinių asmenų veikla teikiant asmenims socialines, švietimo, mokslo, kultūros, sporto ir kitas įstatymų numatytas paslaugas. Įstatymų nustatytais atvejais ir tvarka viešąsias paslaugas gali teikti ir kiti asmenys.“

4 lentelė. Viešųjų paslaugų teikimas skirtingose administravimo lygmenyse

Viešųjų paslaugų teikimo lygiai	Paraiška ES šalyse
Valstybės, regiono, vietos lygiu	Austrija, Vokietija, Belgija, Jungtinė Karalystė, Prancūzija, Nyderlandai, Danija, Suomija, Švedija, Italija, Portugalija, Ispanija, Graikija, Čekija, Slovakija, Lenkija, Vengrija, Lietuva, Latvija, Rumunija, Kroatija
Valstybės ir vietos lygiu	Airija, Liuksemburgas, Slovėnija, Estija, Bulgarija
Valstybės ir regionų lygiu	Kipras
Vietiniu lygiu	Malta

Šaltinis: Halásková 2015, 51.

2.2. Viešojo administravimo reformų modeliai Europoje

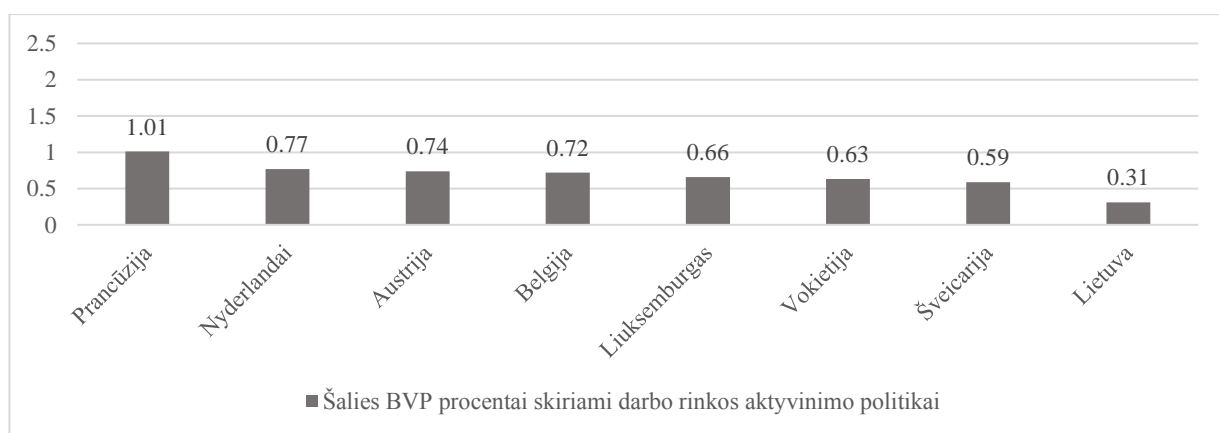
Šiandien pagrindinėmis viešojo administravimo reformomis laikomos trys – klasikinė Vėberio, Naujosios viešosios vadybos (NVV) ir Naujojo viešojo valdymo, reformos, kurios normatyviškai laikomos idealiais modeliais, tačiau realybėje išsikraipo bei praktikoje keičia viena kitą, siekiant eliminuoti trūkumus. XXa. pradžioje vokiečių sociologas Maksas Vėberis (vok. *Max Weber*) suformulavęs racionaliąją biurokratiją išskyrė jos valdymo tikslus - greitis, tikslumas, hierarkiškumas, vienareikšmiškumas, tęstinumas, nuspėjamumas (Vanagas ir Vyšniauskienė 2012, 26), kas normatyviškai šį modelį vaizdavo idealiumi. Deja, laikas išgrynino jo trūkumus – darbuotojų nuasmeninimas neleido numatyti, politikų, valstybės tarnautojų ir piliečių tarpusavio santykius, čia patvirtina konservatyvizmo ideologija, jog kiekvienas individas koegzistuoja su savanaudiškumu ir tikėtis jo absoliutaus atsidavimo valstybei ir savo įstaigai netikslinga. Tai skatino ieškoti šias problemas išsprendžiančių, naujų administravimo modelių. Naujoji viešosios vadybos reformos pagrindinį tikslą būtų galima įvardyti kaip „mažiau valdžios“, užduotis – mažinti viešojo sektoriaus išlaidas. Pradėjus dominuoti Europos viešajame sektoriuje nuo 1980-ųjų, ji žinoma kaip rinkos mechanizmo ir privataus sektoriaus vadybos principų diegimu viešajame sektoriuje. Dar ir šiandien ji yra kai kurių šalių pagrindinė administravimo forma, pabrėžiant efektyvumą, našumą ir inovacijų diegimą kaip svarbiausius elementus (Hammerschmid 2016, 3). Decentralizacija, privatizavimas, rinkos principų taikymas ir t.t., tai didina demokratizaciją, o galbūt, kaip teigia V.Smalskys, tai daugiau globalizacijos palydovas, kadangi kartu smarkiai lengvėja kapitalo ir žmonių migracija tarp įvairių šalių (Smalskys

2010, 92). Tokia tvarka, būdinga anglosaksiškoms šalims, bet palengva įsilieja ir į Kontinentines Europos šalis, dėl to *viešojo valdymo*, *viešosios vadybos* sąvokos tampa populeresnėmis, tarptautinėmis, vis rečiau vartojant *viešojo administravimo* sąvoką. Teigiama, jog NVV plitimas vyko dviem būdais arba centralizuotai (kaip Prancūzijoje), centrinės valdžios iniciatyva, arba kaip Vokietijoje - tai vyko „iš apačios“ – vietinės valdžios iniciatyva. Nyderlanduose vyko mišrus taikymas (Vienažindienė ir Sakalas 2008, 3). V. Nakrošis NVV įdiegimo tikslus įvardija taip: geresnis sprendimų priėmimo biudžeto sandaros metu, didesnis išorinis skaidrumas, atsiskaitomybė ir taupymas. Lietuvoje NVV pirmiausia pasireiškė kaip siekis sumažinti ir racionalizuoti valdymo išlaidas, supaprastinti verslo reguliavimą, grubiai tariant - biurokratizmo mažinimas. Tam įvykdyti, 1999 metais konservatorių atstovo Andriaus Kubiliaus vadovaujama Vyriausybė įsteigė „Saulėlydžio“ ir „Saulėtekio“ komisijas, deja, dideliu rezultatyvumu ši strategija nepasižymėjo ir dažnai yra kritikuojama (Nakrošis 2008, 17).

Trečioji reforma laikoma dviejų pastarųjų reformų elementų mišiniu, kartais vadinama Neovėberizmu, post-NVV reforma. Tikslą būtų galima įvardyti kaip „geresnė valdžia“ – gerinamos viešosios paslaugos, bei bendradarbiavimas su piliečiais. Naujojo viešojo valdymo reforma kombinuoja klasikinės Vėberio reformos teigiamus objektyvumo, sprendimų teisėtumo ir neutralumo bruožus, bei NVV metodus, padėsiančius sukurti didesnę atsakomybę piliečiams ir visuomenės poreikiams. Kadangi Naujajam viešajam valdymui būtinas aktyvus ir atsakingas piliečių dalyvavimas, jo diegimas yra apsunkintas ir lėtas, todėl anot A.Guogio ir M.Urvikio (2011) „[...] naujojo viešojo valdymo modelis gali būti sėkmingai įtvirtinamas tik labiau išsivysčiusiose šalyse“ (Guogis ir Urvikis 2011, 81). Svarbu, jog lygiai taip pat, kaip ir skirtingam šalies gerovės supratimui taip ir skirtingam administravimo taikymui įvairiose šalyse, didžiulę įtaką daro patirtis, t.y. šalies „nueitas kelias“, ekonomine, kultūrine, istorine prasme, todėl vienodos praktikos, tarp skirtingų šalių, neegzistuoja net taikant tą pačią reformą tuo pačiu laikotarpiu.

Žodis reforma neatsitiktinis ir jį reiktų skirti nuo įprastų pokyčių, kurie vyko ir vyksta nuolat, dėl kartais nenusėjamų varomųjų jėgų, visų administravimo modelių laiku. Reformos vykdomos apgalvoto projektavimo ir planavimo būdu, keičiant esmines viešosios valdymo struktūras ir procesus. Jos dažniausiai vykdomos kaip valdančiųjų sukurtos aktyvios administravimo politikos, išorės faktorių ir istorinės genezės pasekmė (Peters ir Pierre 2012, 1-3). Čia išryškėja gerovės valstybių politikos taikymo sąsaja – liberaliojo modelio šalys apie 1970-uosius pirmosios taikė NVV reformą, o štai socialdemokratinės ir konservatyviojo gerovės modelio šalyse, šios reformos vyko ne taip greitai ir sklandžiai, joms labiau priimtinas post-NVV taikymas, prasidėjęs nuo 1990-ųjų, kuris nėra toks priešingas klasikiniai Vėberio sistemai (Christensen ir Lægheid 2011, 577). Kiekviena šalis pasirenka „kiek“ ir „kaip“ perims iškilusios reformos idėjas, tačiau dažnai visiškai permainų išvengti neįmanoma – kartais sprendimus nulėmia nacionalinės ir globalios problemos (pvz.: pasaulinė finansinė krizė).

Reformų diegimas ne visada reiškia sklandžias permainas, ne išimtis ir post – NVV reforma, kuri dar tik „įsibėgėja“, taikoma remiantis normatyviniais principais, na o ir jos trūkumai gali iškilti gerokai vėliau. Visgi, trečiosios reformos „banga“, Naujojo viešojo valdymo tikslai tarsi pateisina jos priemones - daugiau nei bet kuri kita reforma ši smarkiai orientuojasi į gerovę. Jos pagrindinis tikslas – bendros gerovės didinimas (Morgan ir Douglas 2014, 5-10), kuris siekiamas ne tik dirbant kartu viešajam ir privačiam sektoriams, bet ir su ne pelno organizacijoms ir su pačia bendruomene. Piliečių įtraukimas „didina socialinę atsakomybę, jų dėka kontroliuojama, tikslinama viešojo sektoriaus organizacijų veikla, šalinami jų trūkumai, garantuojamas žmogaus teisių laikymasis“ (Guogis ir Šilinskytė 2013, 30).

4 pav. Šalies BVP procentas skiriamas darbo rinkos aktyvinimo politikai 2015m.

Sudaryta darbo autorės remiantis: “Active Labour Market Policies: The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD).

Naujojo viešojo valdymo vienas prioritetų - socialinis įgalinimas (angl. *empowerment*), kas yra gana tipiška socialdemokratinėse gerovės valstybėse – užimtumo politika. Būtent jos, lyginant su kitomis gerovės valstybėmis, skiria daugiausia pajamų darbo rinkos aktyvinimo politikai, nuo jų atsilieka konservatyviojo modelio šalys (žr. 4 pav.). Palyginimui Danija skyrė 2,05%, Švedija 1,27%, Suomija 1%, mažiausiai savo BVP skyrusios šalys – liberaliojo modelio atstovės ir postkomunistinės Rytų Europos šalys, pavyzdžiui Lietuva skyrė - 0.31%.

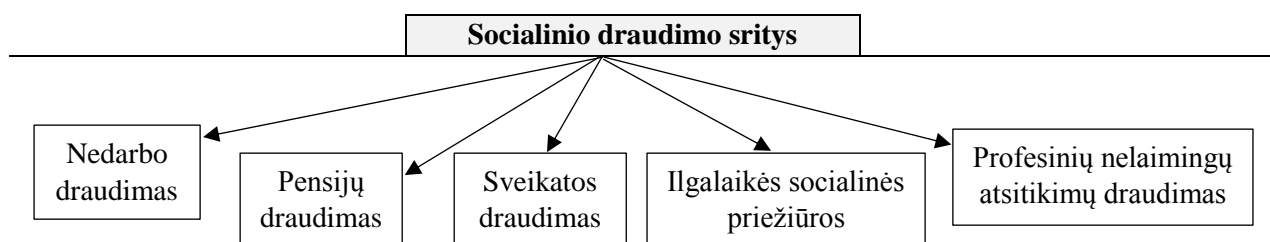
2.3. Socialinio administravimo ypatumai Kontinentinėje Vakarų Europoje

Fedrecinėje Vokietijos Respublikoje, valdžia yra paremta Pagrindiniu 1949 Gegužės 23 dienos priimtu įstatymu (Konstitucija). Galia paskirstyta, saugant piliečių interesą, bei išvengiant valstybės tapimu visagalia, todėl valstybė padalinta į tris funkcijas - įstatymų leidžiamąją, įstatymų vykdomąją ir teisminę. Šis galių atskyrimas riboja jų funkcijas bei kontroliuoja vieną kitą. Vokietija yra 16 federacinių valstijų (žemių, vok. *Länder*) konfederacija vienoje šalyje. Kiekviena federacinė valstija turi suverenes

teises ir pareigas, kurios nėra perteikiamos iš federacijos, bet suteikiamos Pagrindiniu Įstatymu. Valstybės galia paskirstyta tarp Federacijos ir valstybių pagal užduotis ir funkcijas. Federacija turi administracinę ir teisėkūros galią tik tose srityse, kuriose tai numato Pagrindinis Įstatymas. Praktiškai, Federacija labiausiai atsakinga už teisėkūrą, o žemės atsakingos už administravimą. Federaciniu ir žemių lygmeniu, administravimo funkcijos atliekamos „tiesiogine valstybės administracija“. Taip pat yra ir „netiesioginis“ administravimas, atliekamas teisiškai ir organizaciniu lygmeniu nepriklausomų įstaigų, kurioms taiko ribotą valstybės priežiūrą, ir visiškai nepriklausomos institucijos – centrinis Vokietijos bankas. Būtent netiesioginio administravimo institucijas daugiausia sudaro socialinio draudimo įstaigos.

Vokietijos viešasis administravimas yra suskirstytas į tris lygius, kiekviename jų yra nustatytos konkrečios funkcijos, tačiau nesudaro hierachijos. Šie lygiai: federacinė administracija, žemių administracija, vietinės valdžios institucijų administracija, kurioje ir buvo įdiegta NVV reforma po šalies unifikacijos 1990 metais. Reforma – dalinė, orientuotąsi į modernizavimą, decentralizaciją, aktyvų „e-valdžios“ diegimą.

Vokietijoje socialinės išmokos yra ganėtinai didelės, beabejo jos priklauso nuo mokėtų įmokų. Paprastai išmokos yra ilgalaikės, todėl reikalauja daug valstybės išlaidų. Darbo rinka yra griežtai reglamentuojama, siekiant stabilumo, saugumo. Socialinės sistemos sprendimų priėmimo procesuose skatinamos įsitraukti ir profesinės sąjungos, tačiau pasiekama teisė reguliuoti pensijinio amžiaus nuostatas ir privalomųjų įmokų dydžius (Matei ir Tudose 2014, 189-196). Vokietijoje socialinės apsaugos sistema paremta socialiniu draudimu, einamųjų įmokų „pay-as-you-go“ (PAYG) sistema, o tai reiškia, kad jai didžiulę įtako daro darbo rinkos dabartinė situacija bei joje dalyvaujančiųjų skaičius, kadangi dabartinių darbuotojų įmokos yra perskirstomos dabartinėms socialinės rizikos grupėms. Būtina pažymėti, kad privalomasis draudimas labiau sietinas su tradiciniais „samdiniais“, ne su savarankiškai dirbančiais, pastariesiems labiau taikomas privatusis draudimas. Deja, kadangi dirbančių savarankiškai daugėja, kaip ir tų, kurie nemoka/neišgali mokėti už socialinį draudimą, tokiu būdu gresia sistemos finansavimo spragos. Vokietijos draudimo sistemą sudaro (žr. 5 pav.):

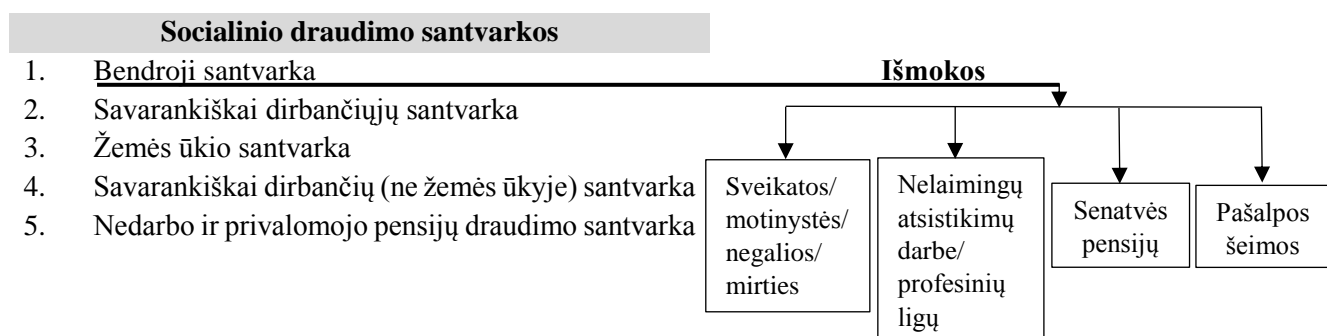

5 pav. Vokietijos socialinio draudimo sistema.

Sudaryta darbo autorės remiantis: „Welcome to Germany First steps in a new world of health insurance and more“.2016.

Federalinė darbo ir socialinės politikos ministerija vykdo bendrąjį socialinio draudimo administravimą, Federalinis draudimo institutas vykdo pensijų administravimą, renka įmokas ir jas išmoka. Sveikatos draudimas vyksta kartu su ilgalaikės socialinės priežiūros draudimu, pastarasis būdingas tik Vokietijai. Sveikatos draudimas yra privalomas, tačiau asmuo gali pats pasirinkti bendrovę, kuri šį draudimą vykdytų. Apsidraudusio darbuotojo bedarbiai šeimos nariai (pvz. žmona, vaikai iki 18 metų ar vyresni bet besimokantys, tarnaujantys) yra apdraudžiami automatiškai be papildomų įmokų (Welcome to Germany 2016).

Po 1980-ųjų NVV decentralizacijos idėjų taikymo Prancūzijoje galia padalinta tarp centrinės ir vietinės valdžios (regionų, departamentų, komunų).

6 pav. Prancūzijos socialinio draudimo sistema.

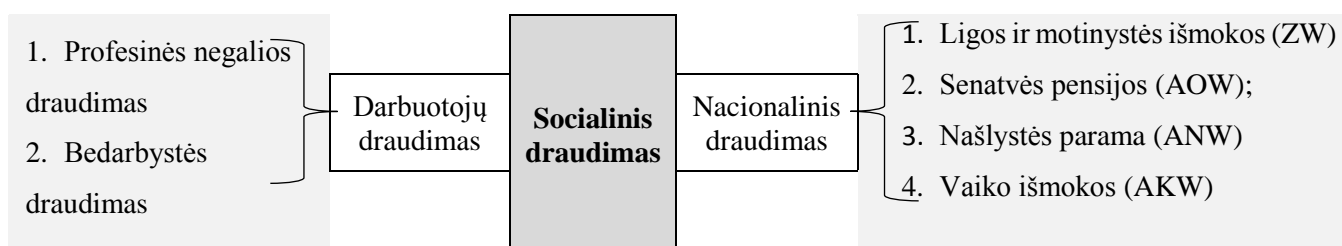
Sudaryta darbo autorės remiantis: „Jūsų socialinės apsaugos teisės Prancūzijoje“. 2012.

Prancūzijos socialinio draudimo sistema (žr. 6 pav.) siekia remtis universalumu ir vieningumu (Key French Social Security Figures, 2014). Šalies socialinio draudimo įmokas renka ir administruoja centrinė (ACOSS) agentūra. Draudimo sistema skirstoma į santvarkas – bendrąją, kuri apima didžiąją dalį dirbančiųjų, dirbančių savarankiškai santvarką, žemės ūkio santvarką (The French Social Security System). Pastarąją santvarką administruoja keturios nacionalinės kasos: Nacionalinės veikatos draudimo kasa (CNAMTS), Nacionalinė pensijų draudimo kasa (CNAVTS), Nacionalinė išmokų šeimai kasa (CNAF) (Bitinas 2013, 29-37). Kitos santvarkos - savarankiškai dirbančių asmenų (nežemės ūkio) santvarka; draudimo nuo nedarbo sistemos ir privalomo papildomo pensijų draudimo santvarka (Your social security rights in France, 2017). Taip pat yra specifinių režimų (pvz.: valstybės tarnautojams, kariams). Bendroji santvarka sudaryta iš keturių draudimo išmokų - sveikatos, motinystės, negalios ir mirties; nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų; senatvės pensijų; pašalpų šeimai. „Prancūzijos socialinio draudimo sistema veikia Bismarko tradicijos pagrindu, sistema tapo labiau priklausoma nuo ekonominių pokyčių, sumažėjo socialinio draudimo sistemos gerovė ir solidarumas.“ – rašo Audrius Bitinas (2013).

Nyderlandų - unitarinės, demokratinės valstybės galios išskirstytos į centrinę, provincijų bei savivaldybių. Šalies apsaugos principai – solidarumas ir vienybė, sistemą sudaro socialinės paslaugos ir

socialinis draudimas. Pastarasis dar gali būti skaidomas į nacionalinį (draudžiami visi gyventojai) ir darbuotojų draudimus. Ligos ir motinystės išmokos; profesinės negalios draudimas (į kurį įeina dar profesinių ligų ir traumų draudimas); senatvės pensijos; našlystės parama; bedarbystės; vaiko išmokos (žr. 7 pav.). Už socialinio draudimo organizavimą atsakingi – Socialinės apsaugos ir darbo ministerija ir Sveikatos gerovės ir sporto ministerija.

Privalomuoju sveikatos draudimu nedraudžiami ir privačiu draudimu rūpinasi valstybės tarnautojai, savarankiškai dirbantys ir asmenys, kurių pajamos viršija nustatytą normą. Visi kiti, t.y. dauguma, dirbančiųjų Nyderlandų gyventojų draudžiami privalomuoju socialiniu draudimu, nepriklausomai ar asmuo yra samdinys ar savarankiškai dirbantis. Socialinio draudimo bankas (ol. *Sociale Verzekeringsbank, SVB*) įgyvendina socialinę politiką, administruodamas socialinį draudimą pagal skirtingus aktus (About the SVB). Darbuotojų draudimą administruoja Darbuotojų draudimo programų įgyvendinimo institutas ol. (UWV), Sveikatos draudimo aktu administruojamos (ol. *Ziektewet (ZW)*) išmokos ligos atveju, kurių dydis gali būti ne mažesnis kaip 70% nuo uždirbamo uždarbio iki dviejų metų. Tuo pačiu aktu administruojamos išmokos nėštumo ir vaiko gimimo atveju. Senatvės pensijos aktu (ol. *Algemene Ouderdomswet (AOW)*) administruojamos senatvės pensijos, kurios pradedamos mokėti sulaukus 65-erių. Tiesa, pilnąją pensiją gauti turi teisę tik nepertraukiamai Nyderlanduose gyvenę nuo 15 iki 65-erių metų. Vaiko išmokas gauna visi gyvenantys ir dirbantys Nyderlanduose, bei auginantys vaikų iki 18 metų. Našlystės paramą vykdo Našlių ir našlaičių aktas (ol. *Algemene nabestaandenwet (ANW)*), kurio išmokas gauna asmenys netekę „darbingo“ sutuoktinio, arba vaikai netekę abiejų tėvų.

7 pav. Nyderlandų socialinio draudimo sistema.

Sudaryta darbo autorės remiantis: „Your social security rights in the Netherlands“. 2013.

Konstitucinės monarchijos valstybė - Liuksemburgas, jos įstatymų leidžiamoji galia veikia kartu dirbant Parlamentui, vyriausybei ir valstybės Tarybai. Šalį sudaro 4 regionai, 12 administracinių kantonų ir 105 savivaldybės. Liuksemburgas, taikant socialinį draudimą pagal socialines rizikas, kurios apjungiamos į penkias pagrindines šakas (žr. 5 lentelė), mažai skiriasi nuo kitų šalių.

Socialinės apsaugos ministerija vykdo socialinę politiką per tris administracijas: Bendrosios socialinės apsaugos inspekcija (pr. *Inspection générale de la sécurité sociale*), kuri valdo kitas

administracijas - medicininę socialinės apsaugos kontrolę (pr. *Contrôle médical de la sécurité sociale*), Valstybinį ilgalaikės slaugos draudimo vertinimo ir stebėjimo biurą (pr. *Administration d'évaluation et de contrôle de l'assurance-dépendance*).

5 lentelė. Liuksemburgo socialinio draudimo sistema.

Socialinio draudimo sritys/išmokos	Finansavimo šaltiniai
1. Ligos ir motinystės draudimas	Darbdaviai/darbuotojai/valdžios institucijų
2. Nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų draudimas	
3. Senatvės pensijų, invalidumo ir mirties draudimas	
4. Šeimos išmokos	
5. Bedarbystės išmokos	

Sudaryta autorės, remiantis: „Migrant access to social security and healthcare: policies and practice. Luxembourg“. 2013.

Austrijos respublika, įsitvirtinusi 1918m., yra viena iš Europos federacinių valstybių, kurią sudaro devynios autonominės provincijos (žemės), taip pat egzistuoja ribotą autonomiją turinčios ir pagal Konstituciją veikiančios savivaldybės (2351 savivaldybės). Šalies administracinė sistema yra suskirstyta taip pat į federaciją (jos tiesioginės funkcijos – federacijos biudžeto, mokesčių, teismų, gynybos, užsienio reikalų administravimas), žemes, savivaldybes, bet dar egzistuoja ir rajono administracijos, kurios yra žemių administracijos dalis, beje, pastarosios gali atlikti federacijos administravimo funkcijas. Būtent savivaldybės teikia socialines paslaugas vietos gyventojams.

6 Lentelė. Austrijos socialinio draudimo sistema.

Nelaimingų atsitikimų draudimas	Sveikatos draudimas	Pensijų draudimas
Kompensacijos darbuotojams	9 apskričių sveikatos draudimo fondai 6 profesiniai sveikatos draudimo fondai	Senatvės pensijų draudimo institucija
	Prekybos ir pramonės socialinės apsaugos institucija	
Austrijos geležinkelių ir kasybos socialinio draudimo institucija		
Ūkininkų socialinio draudimo institucija		
Valstybės tarnautojų darbo užmokesčio ir darbo užmokesčio draudimo institucija		
		Austrijos notarų draudimo institucija

Šaltinis: „The Organisation of Austrian Social Security“. 2015.

Literatūroje Austrija priskiriama Kontinentiniam modeliui, grindžiant šalyje egzistuojančia draudimo sistema (žr. 6 lentelė), kuri apima pensijas, sveikatos priežiūrą, nedarbą. Socialinių išmokų finansavimas grįstas darbuotojų ir darbdavių mokesčiais, didžiąją dalį paskiriant sveikatos priežiūrai ir pensijoms. Tam, tikros sritys Austrijoje atspindi ir universalųjį (socialdemokratinį) modelio bruožus, pvz.: ilgalaikis pašalpų mokėjimas. Vienas iš šalies socialinės apsaugos principų – skurdo mažinimas, pvz.: 2011m. Austrija socialinei apsaugai skyrė 29,5% BVP, kai 28 ES narių vidurkis 29%. Austrijos

gerovės sistema grįsta nuosekliais, tęstiniais pokyčiais pastaraisiais dešimtmečiais. Net nuo 2007 metų krizės šis tobulinimas nepakito iš pagrindų (Osterle ir Heitzmann 2016, 11-12).

7 Lentelė. Belgijos socialinio draudimo sistema

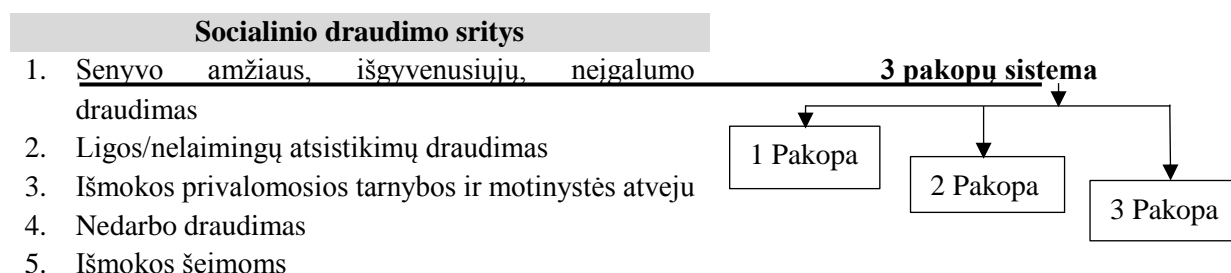
Socialinis draudimas	Socialinė parama
<i>Samdiniai/ Dirbantys savarankiškai/ Valstybės tarnautojai</i>	
1. Senatvės ir išgyvenusiųjų pensijos	1. Integracijos parama
2. Bedarbystės	2. Pajamų garantija pagyvenusiems
3. Nelaimingų atsitikimų darbe draudimas	3. Šeimos išmokų garantija
4. Profesinių ligų draudimas	4. Išmokos neįgaliesiems
5. Šeimos išmokos	
6. Privalomasis sveikatos priežiūros ir išmokų draudimas	
7. Kasmetinės atostogos	

Sudaryta darbo autorės remiantis: „Social Security. Everything you have always wanted to know“. 2016

Belgijos federacinė valstybė, kurią sudaro trys bendruomenės (kalbančios skirtingomis kalbomis – flamandų, prancūzų ir vokiečių), ir trys regionai, šie yra atsakingi užskirtingas sritis, tačiau teisiškai tarpusavyje jie lygūs. Taip pat Belgija suskirstyta į dešimt provincijas, o šios į 589-ias komunas.

Belgijos socialinės apsaugos sistemos pagrindinis principas – solidarumas, ją sudaro dvi mažesnės sistemos, tai klasikiniai socialinės apsaugos sektoriai ir socialinė parama (žr. 7 lentelė). Socialinė apsauga išskirstoma į dar tris posistemas, kai ji taikoma – samdomiems darbuotojams, dirbantiems savarankiškai ir Belgijos valstybės tarnautojams. Socialinis draudimas pradeda veikti – kaip pajamų pakeitimas (praradus darbą, sulaukus pensijinio amžiaus), remiantis Bismarkiniu principu, pajamų papildymas (turint papildomų išlaidų/mokesčių, pvz.: auginant vaiką, apmokant gydymo išlaidas) bei parama (jei pastovių pajamų neturima ne dėl savp valios trūkumo), remiantis bismarkiniais principais.

Šveicarija padalinta į 26 lygiateisius kantonus, priskiriama federacinei valstybei. Kantonai turi savivaldos teises, tačiau centrinė institucija jas apriboja. Šalies socialinės apsaugos sistema skirstoma į penkias atskiras sritis (žr. 8 pav.). Socialinis draudimas yra privalomas, taigi teisę į socialinę apsaugą turi visi mokantys mokesčius.

8 pav. Šveicarijos socialinio draudimo sistema.

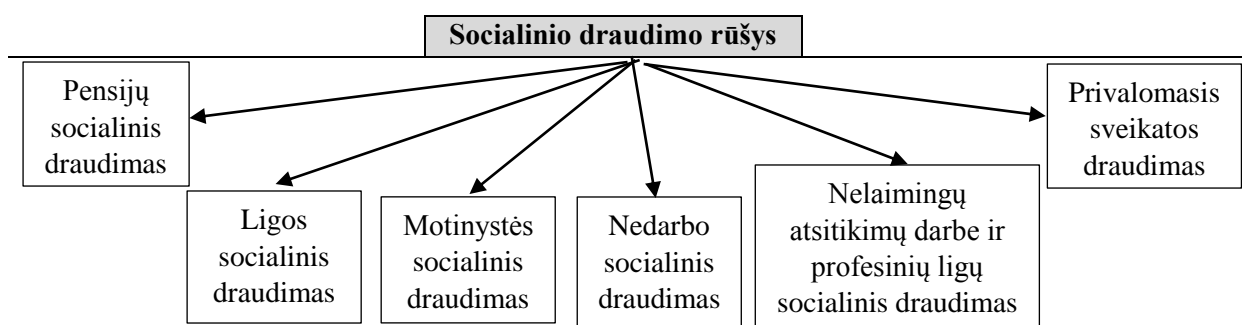
Sudaryta darbo autorės, remiantis: „Social security in Switzerland“. 2017

Šiais socialinės rizikos atvejais apdraustieji turi galimybę gauti pensijas, pašalpas arba tam tikrų išlaidų kompensaciją. Pirmoji sritis taip pat dar skirstoma į 3 pakopas. Pirmąją sudaro bazinis federalinis draudimas, taikomas visiems gyvenantiems šalyje, šios pakopos tikslas – padengti pagrindines pragyvenimo išlaidas. Antrąją pakopą - profesinių išmokų draudimo sistema, taikoma dirbantiesiems, mokantiems mokesčius ir kurių alga neviršija nustatytos 21,150 Šveicarijos frankų ribą. Šios pakopos tikslas yra išlaikyti esamą statusą. Trečiąją pakopą sudaro privatus savanoriškas draudimas. Sistema kaip ir įprasta konservatyviajam modelyje, finansuojama įmokomis iš darbuotojų, darbdavių, savarankiškai dirbančiųjų.

2.4. Lietuvos Socialinio draudimo administravimo ypatumai

Anot A. Bitino (2013) Rytų Europos valstybėms socialinio draudimo sistemoms įtakos turėjo trys modelių bruožai: socialdemokratinio modelio visiško užimtumo politika, korporatyvinio „bismarkinio“ modelio socialinio draudimo sistema, liberalaus modelio privatizavimo, darbo rinkos liberalizavimo bruožai. Lietuva ne išimtis, LR Valstybinio socialinio draudimo įstatyme, 3 straipsnyje nurodomos socialinio draudimo rūšys (žr. 8 pav.), jose atsispindi rizikos, kurių atveju tik apdraustieji gauna valstybės išmokas ar socialinių paslaugų paramą. Remiantis tuo pačiu įstatymu, viešojo administravimo sistemą sudaro centriniai valstybinio administravimo subjektai (institucijos, įstaigos, tarnybos, jų tarnautojai (pareigūnai) ir teritoriniai valstybinio administravimo subjektai (institucijos, įstaigos, tarnybos, jų tarnautojai (pareigūnai)).

Lietuvos socialinė apsauga yra mišri ir susideda iš socialinio draudimo, kuris finansuojamas kiekvieno dirbančiojo ir jo darbdavio, ir iš socialinės paramos, įrodžius savo mažas pajamas, galimos išmokos net jei prieš tai ir nebuvo teikta įmokų (tokią paramą padengia valstybė, lėšas surinkusi mokesčiais, o tiesiogiai išmokas teikia savivaldybės). Lietuvoje taip pat taikoma *pay-as-you-go* sistema, todėl taip pat aktuali globalizacijos, visuomenės senėjimo problemos, sistema jautri šalies ekonominiams pokyčiams.

9 pav. Lietuvos socialinio draudimo rūšys

Sudaryta darbo autorės, remiantis: „LR Valstybinio Socialinio draudimo įstatymas“ Nr. I-1336.

Lietuvoje socialinę politiką vykdo Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministerija (SADM), kaip pagrindinė institucija už socialinės politikos formavimą ji: “atsako už įstatymų leidybą, remia ir koordinuoja šalyje atliekamus šios srities mokslo tyrimus, rūpinasi pačios įsteigtų ar jai priskirtų įstaigų veikla” (Kaip veikia Sodra?).

Valstybinio socialinio draudimo fondo taryba įsteigiama išleistų teisų aktų vykdymo stebėsenai, sudaroma apdraustųjų, darbdavių ir valdančiųjų paskirtaisiais atstovais (15 lygiateisių atstovų). Centrinė institucija užtikrinanti valstybinį socialinį draudimą reglamentuojančių aktų įgyvendinimą yra Sodra (Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba (VSDFV) prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos). Tai socialinio draudimo fondą administruojanti centrinė institucija, kuri koordinuoja, metodiškai vadovauja ir užtikrina jai pavaldžių teritorinių skyrių ir įstaigų efektyvų ir kokybišką darbą bei juos kontroliuoja. Savo veiklą Sodros valdyba vykdo per jai pavaldžias 12 įstaigų (teritoriniai skyriai, karinių ir joms prilygintų struktūrų skyrius, Užsienio išmokų tarnyba) jos bendri uždaviniai:

- 1) **organizuoti** privalomąjį ir savanorišką valstybinį socialinį draudimą,
- 2) **rengti ir vykdyti** valstybinio socialinio draudimo fondo biudžetą,
- 3) **administruoti** socialinio draudimo įmokas,
- 4) **užtikrinti** valstybinio socialinio draudimo pensijų, pašalpų ir kitų išmokų teisingą apskaičiavimą, skyrimą bei mokėjimą,
- 5) **organizuoti** teisingą apdraustųjų asmenų duomenų tvarkymą,
- 6) **administruoti** pensijų kaupimo dalyvių ir pensijų kaupimo sutarčių registrą,
- 7) **organizuoti** kaupiamųjų pensijų įmokų pervedimą į pensijų kaupimo bendrovių valdomus pensijų fondus.

VSDFV pavaldūs teritorinės skyriai (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos, Šiaulių, Panevėžio, Alytaus, Mažeikių, Utenos, Šilalės, Marijampolės) pagal LR Valstybinio socialinio draudimo įstatymą yra tiesiogiai atsakingi už:

- 1) valstybinio socialinio draudimo įmokų **surinkimą (jei reikia vykdo išieškojimą)**;
- 2) apdraustųjų asmenų duomenų **tvarkymą**;
- 3) pensijų **išmokėjimą** teisingai ir laiku;
- 4) **kontroliuoja** laikinojo nedarbingumo nustatymo teisėtumą;
- 5) kitų Valstybinio socialinio draudimo įstaigų nuostatuose numatytų funkcijų **vykdymą**.

Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos užsakymu 2015 metais atlikto projekto „Sukurto teisinio-administracinio modelio ataskaitoje“ teigiama, jog Lietuvai nereikėtų ieškoti kitos socialinio draudimo sistemos (*nei Bismarkinės*), kadangi remiantis kitų šalių gerąja patirtimi – ji

gali puikiai funkcionuoti, tobulinant užimtumo politiką, kas tais pačiais metais OECD duomenimis rodo, jog ji tikrai neprilygsta kitoms šio modelio šalims.

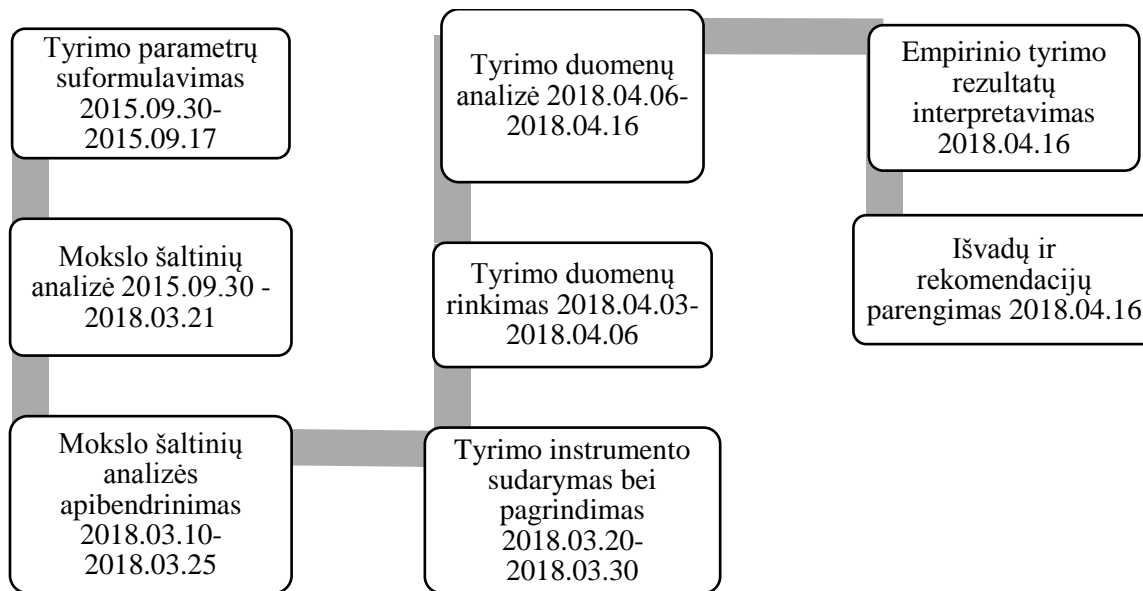
Apibendrinant galima teigti, jog Konservatyviojo modelio atstovės-šalys pagal savo draudimo sistemas puikiai atspindi šį modelį, tačiau matomos ir socialdemokratinio modelio principų diegimas kaip universalumas, ilgalaikės išmokos, daugelis šalių pritaikė ir liberalaus modelio principus kaip privatųjį draudimą. Valstybės taip pat sudaro dvišalis sutartis su kai kuriomis kitomis šalimis ir daugiašalis sutartis su ES šalimis, jomis siekiama, jog būtų išsaugomos vienodos sąlygos visiems, laisvai keliaujantiems apdraustiesiems – prisitaikoma prie socialinių rizikų pokyčių, Europeizacijos ir Globalizacijos. Svarbu paminėti, jog dauguma Europos šalių (bet ne Lietuva) taiko progresinius mokesčius, taip mažindami nelygbę tarp vargšų ir turtingųjų (Robino Hudo funkcija). Apžvelgus naujausius statistinius duomenis bei peržvelgus vykdomas tvarkas šalyse, darbo autorė sutinka su mokslininkais teigiančiais, jog šios šalys taiko „švelnųjį“ viešojo administravimo modernizavimą, o ne griežtą reformą, labiau priimtina reforma šioms šalims būtų post-NVV (Smalskys, 2010, 92). Lietuvos Naujoji viešoji vadyba labiausiai pareiškė biurokratizmo ir lėšų viešajam sektoriui mažinimo tikslu, didelę įtaką turėjo informacinių technologijų tobulėjimas – pradėta e. valdžios diegimas. Naujosios viešosios vadybos ir kiti liberalių idėjų diegimas smarkiai paveikė Lietuvos socialinį modelį.

Pastebėta, jog Lietuvos rašytiniuose šaltiniuose (kaip kad „Darbo santykių ir vaslybinio socialinio draudimo teisinio-administracinio modelio“ ataskaitoje) rečiau vartojama gerovės valstybės sąvoką, populiariesnis – socialinio modelio apibrėžimas. Ar tam įtakos turi tam tikra baimė vartoti stiprią „gerovės“ sąvoką esamoje Lietuvos situacijoje? Ar stipriai Lietuvos institucijų veiklose pasireiškia kiti modeliai ir kaip socialinę draudimo sistemą, kaip gerovės valstybės ir jos socialinės politikos dalį, vertina jos vartotojai, bandoma išsiaiškinti kitame skyriuje.

3. TYRIMO METODOLOGIJA

Tyrimo tema: Aukštosios mokyklos dėstytojų požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje.

Tyrimo eiga - baigiamasis darbas parengtas remiantis sudarytu *tyrimo proceso* planu (žr. 10 pav.):

10 pav. Tyrimo procesas

Tyrimo metu buvo laikomasi šių etikos principų (V. Židžiūnaitė 2008, 72-75):

Geranoriškumo principas – užtikrintas pirmiausia, informantų anonimiškumu bei laisve pasirinkti dalyvauti tyrime ar jį bet kada nutraukti. Informantams dar prieš interviu suteikta informacija apie tyrimo tikslą, apie interviu numatomą trukmę. Interviu laikas derintas su informantų galimybėmis, parinkta jiems patogiausia interviu vieta.

Pagarbos asmens orumui principas – interviu metu užduodami klausimai susiję tik su analizuojama tema, klausimai sudaryti konkrečiai, neutraliai, be sufleruojančių atsakymų. Prieš interviu sesiją kiekvienas informantas pasirašė sutikimo dalyvauti tyrime formą (pavyzdį žr. 2 priedas)

Teisingumo principas – tyrimo metu apklausiamiems informantams užtikrinamas anonimiškumas, jų atsakymai fiksuojami nenaudojant jų vardų, pavardžių, tačiau juos užkoduojant (X1, Y1 ir t.t.)

Teisės gauti tikslią informaciją principas – visiems informantams prieš interviu sesiją suteikiama visa informacija apie tyrimo tikslą – sužinoti jų požiūrį apie Sodros sistemos veiklą, apie socialinio draudimo svarbą gerovės valstybei. Užtikrinama, jog jų pateikta informacija bus naudojama tik šiam tyrimui, neatskleidžiant informantų tapatybės. Informuojama, jog nei vienas informantas po atlikto interviu toliau nėra niekaip įpareigotas kitaip dalyvauti tyrime (pvz.: teikti papildomos informacijos). Kiekvienas informantas gali pateikti su tyrimu susijusius, juos dominančius klausimus.

Tyrimo imtis. Atliekant kokybinį tyrimą, akcentuojamas ne tiriamųjų skaičius, kuris negarantuoja gaunamų duomenų išsamumą, o jų atrankos kriterijai, kurių ypatingos, specifinės savybės galėtų geriausiai informuoti apie tiriamąjį reiškinį.

Nustatant tikslų informantų skaičių, remiamasi tyrimo tikslu, keliant klausimus - kas suteiks daugiausia išsamios informacijos? Ar yra skirtingų grupių, galinčių pateikti skirtingas nuomones tiriamąja tema? Atsakant manoma, jog didžiausią darbo patirtį turintys darbuotojai ir dirbantys nuo Sodros įkūrimo pradžios (nuo 1990m.) gali suteikti išsamios informacijos, lyginant praeitį ir dabartį. Skirtingas patirtis ir nuomones galėtų pateikti jaunesnė karta, socialinio draudimo sistemoje dalyvaujanti nuo NVV reformų įvedimo pradžios (nuo 1999m.). Todėl nustatyta, jog apklausiami bus ne mažesnę nei 29 metų (X grupė) ir ne didesnę kaip 19 metų (Y grupė) darbo patirtį turintys darbuotojai (žr. 8 lentelė). Tyrimo organizavimo tikslais nusistatyta 6 informantų imtis, tačiau dėl kokybinio tyrimo privalumo – lankstumo, pažymima, jog informantų skaičius galėjo keistis, kadangi vadovaujamas duomenų prisotinimo principu, žinant, jog skirtinga informacija gaunama pirmaisiais interviu, po to ji ima kartotis (Gaižauskienė ir Valavičiene 2015, 37-41).

Grindžiant šiais teiginiais, šiam tyrimui pasirinkta kriterinė tiriamųjų atranka, kriterijai:

- Informantai turi būti aukštosios mokyklos dėstytojai;
- Asmenys yra dirbantys ir dalyvaujantys valstybinėje socialinio draudimo sistemoje;
- X grupei informantai turi turėti ne mažesnę kaip 29 metų darbo patirtį;
- Y grupei informantai turi turėti ne didesnę kaip 19 metų darbo patirtį.

8 lentelė. Tyrimo dalyviai

X informantų grupė		Y informantų grupė	
Informanto kodas	Darbo patirtis	Informanto kodas	Darbo patirtis
X1	45 metai	Y1	4 metai
X2	31 metai	Y2	10 metų
X3	35 metai	Y3	10 metų

Sudaryta darbo autorės.

Tyrimo metodai: Atliktas kokybinis tyrimas, kurių galutiniai tyrimo rezultatai išreiškiami žodžiais, o tyrimo duomenų rinkimui pasirinktas individualus giluminis interviu metodas. Anot Bitino ir kt. (2008, 155-156), individualūs interviu gali būti skirstomi į tris grupes, pagal tai, kiek jie yra struktūruoti – neformalus, iš dalies struktūruotas, standartizuotasis atvirasis interviu. Šiam tyrimui pasirinktas *iš dalies (pusiau) struktūruotas individualus interviu metodas*, kurio metu interviu vyksta pokalbio forma, nors tema numatyta, tačiau tyrėjas nėra priklausomas nuo klausimų tvarkos, jis juos gali keisti vietomis, net užduoti papildomų klausimų siekiant kuo išsamesnių duomenų. Visgi darbo autorė įvertina šio metodo galimus trūkumus – išsamios informacijos „neišgavimas“ dėl baimės nukrypti nuo

temos ir sudėtinga gautų duomenų analizė. Pagal tikslingą paskirtį atliktas *nuomonių, požiūrių, vertinimo interviu* (R. Tidikis 2003, 467), pagal apklausiamųjų subjektų tipą, atliktas *informantų*, turinčių didelę ir mažesnę profesinę, gyvenimo patirtį, *interview*, todėl tikima, jog jie gali pateikti išsamiausia ir patikimiausia informaciją nagrinėjamos problemos tema. Pagal procedūrą, taikytas *intensyvus interview*, tikslas – gauti kuo išsamesnės informacijos apie tiriamųjų požiūrius ir nuostatas.

Prieš visų interviu pradžią, informantai būdavo supažindinami su tyrimo objektu, tikslu, pasirašomas dalyvauti tyrime sutikimas, užtikrinant duomenų konfidencialumą. Kiekvieno interviu vidutinė trukmė 13 minučių, visi jie atlikti dėstytojų darbo patalpose – auditorijose, informantų pateikta informacija įrašyta mobiliojo telefono diktofonu, interviu perrašyti (interview protokolo pavyzdį žr. 3 Priedas). Toks būdas pasirinktas tam, kad tyrėjas interviu metu galėtų sutelkti visą dėmesį į pokalbį ir tik pasižymėti svarbią informaciją.

Duomenų analizei pasirinktas kokybinės turinio analizės metodas. Kokybinės turinio analizės medžiagą sudaro tekstas, gautas naudojant įvairias technikas, šiuo atveju – interviu. Taip pat jis apibrėžiamas kaip empirinis, metodologinis tekstų nagrinėjimas šių tekstų rėmuose, remiantis metodologiškai pagrįstais analizės žingsniais. Šiems žingsniams įgyvendinti, pirmiausia reikia nuspręsti, koks tipas taikomas – šiame tyrime buvo taikyta latentinė kokybinės turinio analizė. Šiuo būdu rezultatai pateikiami lentelėje (matricoje), kurioje išskiriami teksto prasminiai vienetai – kategorijos, sudaromos temos (Bitinas ir kt. 2008, 230-235). Išvadų skirtumams ir panašumams išanalizuoti parinktas lyginamasis duomenų analizės metodas.

Tyrimo instrumentas: Tyrimo duomenų surinkimui ir pusiau struktūrizuoto interviu metodo įgyvendinimui naudotas autorės sudarytas klausimynas (žr. 9 lentelė). Klausimynas sudarytas remiantis tyrimo tikslu ir teoriniais uždaviniais. Gauti rezultatai nėra pritaikomi visai populiacijai. Klausimai suformuluoti temomis pagal Patton'ą (Gaižauskienė ir Valavičiene 2015, 224): *klausimai apie patirtį, nuomonę, turimas žinias, demografinis klausimas*. Kiti demografiniai klausimai kaip lytis, amžius neklausiami, jiems neturint svarbaus poveikio analizuojamai temai. Klausimų temos detalizuotos tikslais, kuriais siekiama padalinti atsakymus į du blokus - *išanalizuoti informantų žinias apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas*, siekiama įvykdyti 2, 3, 4, 5 klausimais. Antrąją temą - *išanalizuoti informantų patirtį susijusią su socialiniu draudimu ir Sodros institucija*; siekiama įvykdyti 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 klausimais. Taip pat, X informantų grupei pateikiamas specialusis klausimas, susijęs su jų patirtimi, išskiriant juos nuo Y informantų grupės. Pirmasis klausimas atskleidžia informantų darbo patirtį, tuo pagrindžiant tiriamųjų atrankos metodo atitikimą. Sužinoti informantų nuomonę siekiama ne tiesioginiais klausimais, ką jie apie ją mano, o ją sukonstruoti iš realių informantų pavyzdžių praktikoje bei įvertinti jų susidariusią nuomonę su jų žiniomis. Iš viso klausimyną sudaro 14 pagrindinių klausimų, jie visi atviri, dėl ko iš informantų tikimasi sužinoti atvirą, išsamią nuomonę, taip pat galimai gauti papildomų pastebėjimų.

9 lentelė. Interviu klausimynas

Tema	Tikslas	Klausimai
Demografija	Patvirtinti	1) Kokia Jūsų darbo patirtis?
Žinios	Išanalizuoti informantų žinias apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas.	2) Kas, Jūsų nuomone, yra gerovės valstybė?
		3) Kaip Jūs manote, kokią įtaką gerovės valstybei turi socialinio draudimo sistema?
		4) Kokias paslaugas, Jūsų nuomone, teikia Sodra?
		5) Kaip galvojate, kokios priežastys lemia didėjančią pensinį amžių?
Patirtis	Išanalizuoti informantų patirtį susijusią su socialiniu draudimu ir Sodros institucija.	6) Jei esate patyręs socialinę riziką – kokiais būdais tai pranešėte Sodrai (el. paštu, elektroniniu būdu ar pan.)?
		7) Su kokiais neaiškumais yra tekę susidurti, siekiant spręsti savo socialinės rizikos atvejį? nėra
		8) Jei yra tekę naudotis EGAS sistema – su kokiais sunkumais esate susidūręs, naudojantis šia sistema?
		9) Su kokiomis problemomis esate susidūręs Sodros darbuotojų aptarnavimo aspektu?
		10) Kokioje pakopoje kaupiate savo senatvės pensiją?
		11) Kokie faktoriai nulėmė Jūsų pasirinkimą šiuo būdu (-ais) kaupti savo senatvės pensiją?
		12) Kokių teigiamų ar neigiamų pastebėjimų turite apie Lietuvos socialinio draudimo sistemą?
		13) Kokiais pavyzdžiais, galėtumėte pagrįsti ar paneigti sąvoką - Lietuva – gerovės valstybė?
		14) Kokių pavyzdžių turėtumėte, kalbant apie Sodros administravimo efektyvumą, operatyvumą?
		Spec. Klausimas X grupei: kokių turite pastebėjimų, apie Sodros veiklos pokyčius nuo jos įsikūrimo 1990 metais iki šių dienų?

Sudaryta darbo autorės.

Pirmąją klausimų temą, siekiama išanalizuoti informantų žinias apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas, todėl jų buvo klausiama *kas yra gerovės valstybė* – ar jiems pažįstama ši sąvoka? Kokias sąlygas jie sieja su tokia valstybe? *Ką jie žino apie socialinio draudimo sistemą?*- ar ją sieja su gerovės valstybe? *Kokias paslaugas teikia Sodra?*- kaip gerai informantai žino savo šalies socialinio draudimo administravimą vykdančią instituciją? Ar žinotų kur kreiptis socialinės rizikos atveju ar su tuo susijusiais klausimais? *Kokios priežastys lemia pensinio amžiaus didinimą?* – ar informantai žino šiuolaikinių gerovės šalių problemas?

Antrąją klausimų temą, siekiama išanalizuoti informantų patirtį susijusią su socialiniu draudimu ir Sodros institucija. Tam įvykdyti informantų buvo klausiama *apie jų veiksmus socialinės rizikos atveju* –

kokiais veiksmais informantai yra sprendę svo socialinės rizikos atvejį? *Su kokiomis problemomis yra tekę susidurti sprendžiant savo socialinės rizikos atvejus?*- ar socialinio draudimo sistema yra aiški piliečiams? Ar rizika visuomet išsprendžiama? *Kokia informantų patirtis naudojant EGAS sistemą, su kokiomis problemomis yra tekę susidurti ja naudojantis?*- ar palyginti neseniai įdiegta sistema pasiteisina? *Kokių pastebėjimų informantai turi apie Sodros darbuotojų profesionalumą?* – ar socialinio draudimo sistema neturi administravimo trūkumų? Kokios administravimo reformos požiūris vyrauja apie klientą? *Kokią pensijos kaupimo pakopą informantai yra pasirinkę ir kas lėmė šį pasirinkimą?* – kiek paplitusios liberalaus modelio idėjos? *Kaip informantai vertina Lietuvos draudimo sistemą?*- ar informantai turi realių sistemos trūkumų pavyzdžių? Ar turi pavyzdžių, patvirtinančių gerovės valstybę? *Ar apibūdinę gerovės valstybę, jie gali tokia įvardyti Lietuvą?* – ar gali būti, kad informantai (ne)priskiria Lietuvos gerovės valstybei, be pagrindimo? *Kokia informantų patirtis sprendžiant jų socialinę riziką – kaip operatyviai ir efektyviai tai buvo išspręsta?* – ar NVV reformos sumažino biurokratizmo raišką? X grupės specialusis klausimas apie *Sodros pokyčius nuo jos įkūrimo iki šių dienų* – ar informantai pastebėjo NVV reformos įtaką socialinio draudimo sistemos administravimui?

Interviu metu susidurta su jaunesniosios kartos informantų (Y grupės) baime pasakyti neteisingus atsakymus – jiems visiems reikėjo išsamaus tyrimo tikslo paaiškinimo, nuraminimo. Vyresniosios kartos informantai (X grupės) abejonių neturėjo, jie buvo daug atviresni, kaip ir tikėtasi, savo gyvenimo patirties dėka pateikė daugiau pavyzdžių. Taip pat susidurta su interviu laiko keitimu – dėl darbuotojų užimtumo. Interviu metu nevertoti ilgieji pavadinimai kaip Valstybinio socialinio draudimo fondo valdyba, elektroninė gyventojų aptarnavimo sistema (vartoti sutrumpinimai Sodra, EGAS). Interviu metu nepavyko išvengti trikdžių – kai kurie informantai privalėjo atsiliiepti telefonu ar konsultuoti atėjusius studentus, kolegas.

4. AUKŠTOSIOS MOKYKLOS DĚSTYTOJŲ POŹIŪRIS Į SODROS, KAIP SOCIALINIO DRAUDIMO ADMINISTRAVIMĄ VYKLANČIOS INSTITUCIJOS, VEIKLĄ „BISMARKIŠKOJE“ - KONSERVATYVIOJE GEROVĖS VALSTYBĖJE

4.1 Tyrimo duomenų analizė

Siekiant atskleisti aukštosios mokyklos dėstytojų požiūrį į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje, buvo atlikti interviu su skirtingą darbo patirtį turinčiais aukštosios mokyklos dėstytojais. Įrašyti interviu, transkribuoti (interviu protokolo pavyzdį žr. 3 Priedas), po to tekstai skaityti keletą kartų, siekiant surinkti ir apibendrinti visus prasminius teksto vienetus, o turintys bendrą reikšmę, apjungti į kategorijas, iš jų sudarytos subtemos ir temos.

10 lentelė. Y grupės tyrimo duomenų temos ir kategorijos

Kategorijos	Subtema	Tema
Gerovės valstybę sudaro socialinis draudimas	Gerovės valstybės požymiai	Žinios
Didelis valstybės BVP		
Gerovės valstybėje juočiuosi saugus		
Socialinis draudimas yra priemonė saugumui sukurti	Socialinio draudimo svarba gerovės valstybėje	
Sodra moka išmokas		
Sodra kaupia duomenis		
Sodra renka įmokas		
Emigracija	Šiuolaikinės gerovės valstybės problemos	
Ilgėjanti vidutinio amžiaus trukmė		
Mažas gimstamumas		
Sodros deficitas		
Pasirūpino darbdavys	Santykis su Sodros institucija	Patirtis
EGAS sistema		
Neteko susidurti		
Nežino kaip naudotis EGAS sistema		
Neteko susidurti su EGAS sistemos problemomis		
Stringanti sistema		
Neteko susidurti		
II pakopoje		
Nepasitikėjimas		
Draudimo įmonės/įstaigos įtaka		
Draudimo sistema neužtikrina ateities pensijos		
Draudimo sistema veikia gerai		
Lietuva – gerovės valstybė		
Lietuva nėra gerovės valstybė		
Sodros administravimas operatyvus ir efektyvus		

Toliau smulkiau analizuojamos tyrimo duomenų temos, pateikiant jas sudarančias kategorijas bei patvirtinančius informantų pavyzdžius. Analizės metu, informantų pateiktos žodinės išraiškos netaisytos, siekiant išvengti minčių iškraipymo, tačiau naudojami - laužtiniai skliaustai [...] reiškiantys informantų minties (pauzių, priežodžių) dalies praleidimą – neanalizuoti gauti duomenys, kurie nesusiję

su nagrinėjama tema. 10 lentelėje pateikiamos Y grupės, 13 lentelėje X grupės, šią temą atskleidžiančios subtemos, sujungtos iš kategorijų, sudarytų pagal informantų atsakymus.

Pagal Y grupės informantų pateiktus atsakymus (žr. 11 lentelė), galima teigti, jog jaunesnioji, darbo patirties turinti ne daugiau kaip 19 metų, karta gerovės valstybės ir socialinio draudimo sistemos sąsajas supranta taip:

Gerovės valstybės požymiai. Y grupės informantai gerovės valstybę supranta kaip kompleksą sąlygų, padedančių piliečiams jaustis *gerai* (3 pakartojimai). Tai sukuria kiti *žmonės, institucijos*, teikiančios *socialinį draudimą* (Y3; Y1), *didelis valstybės bedrasis vidaus produktas* (Y2). Gerovės valstybė siejama su *pasitikėjimu* (2 pakartojimai), joje jaučiamasi *saugiai* (Y2) ir *garantuotai* (Y1), kad piliečiu visuomet bus pasirūpinta.

11 lentelė. Y grupės žinios apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas

Atsakymų kategorijos	Y grupės Informantų citatų pavyzdžiai
Gerovės valstybę sudaro socialinis draudimas	[...] garantuotas, kad [...] sulaukęs pensijos [...] atsitikus nelaimei gaus neįgalumo pašalpas, nedarbingumo [...] (Y1)
Didelis valstybės BVP	[...] aukštas pragyvenimo lygis, didelis BVP... (Y2)
Gerovės valstybėje juočiuosi saugus	[...] yra saugu, gera gyventi [...] (Y2)
Socialinis draudimas yra priemonė saugumui sukurti	[...] viena iš priemonių tam saugumo jausmui sukurti [...] (Y2)
Sodra moka išmokas	[...] teikia pašalpą...nedarbingumo išmoką [...] (Y3)
Sodra kaupia duomenis	[...] kaupia ten duomenis [...] (Y3)
Sodra renka įmokas	[...] kaupis tam tikras išmokas [...] (Y1)
Emigracija	[...] emigracija (Y1)
Ilgėjanti vidutinio amžiaus trukmė	[...] didėjanti vidutinė gyvenimo trukmė (Y2)
Mažas gimstamumas	[...] mažėjantis gimstamumas [...] (Y1)
Sodros deficitas	[...] valstybė neturi iš ko mokėti pinigų [...] (Y3)

Socialinio draudimo svarba gerovės valstybėje. Visi Y grupės tiriamieji neatsieja socialinio draudimo nuo gerovės valstybės, grindžiant jį kaip įrankį gerovei pasiekti (3 pakartojimai). Jei prieš tai minėta gerovė sieta su saugumu ir garantija, būtent socialinis draudimas tai iliustruoja – piliečio finansinė padėtis išlaikoma įvykus *nelaimei, pensijos* atveju (Y1, Y3), *praradus/keičiant darbą* (Y1, Y2). Nors visi informantai žino, jog socialinio draudimo administravimą vykdo Sodra, visų konkrečių jos veiklų įvardyti negalėjo. Teorinėje darbo dalyje Sodros (jos padalinių) veikla išskirta į 5 tiesiogines pagrindines (žr. 29 psl), informantų daugiausia minimas, *įmokų rinkimas* (Y2, Y3), *išmokų išmokėjimas* (Y1, Y2, Y3) ir piliečių *duomenų kaupimas* (Y3). Daugiausia Y grupės informantų neturėjo konkrečių nuostatų apie draudimo sistemą (2 pakartojimai), jie ją vertina neutraliai. Y2 informantas akcentuoja nepasitikėjimą šia sistema bei pačia Sodra.

Šiuolaikinės gerovės valstybės problemos. Teorinėje darbo dalyje, nagrinėjant globalias šiuolaikinių gerovės valstybių problemas, vienas aktualiausių išskirtas senėjimas. Ši problema apibrėžtis nesvetima ir Y grupės informantams, nurodytos globalios pensinio amžiaus didinimo priežastys – *mažėjantis gimstamumas* (Y1), *ilgėjanti pragyvenimo trukmė* (Y2, Y3), išreikšta ir nacionalinės Sodros deficito problema – *valstybė neturi iš ko mokėti* (Y3) ir *emigracija* (Y1).

Apibendrinant tiriamųjų atsakymus, galima teigti, jog ne visi Y grupės informantai yra susipažinę su gerovės valstybės sąvoka, tačiau svarbu, jog jie visi valstybės gerį sieja su savo teise turėti socialinį draudimą. Jie žino, jog nuo jo priklauso jų ateitis socialinės rizikos atveju. Jokiu būdu informantų nuomone nebuvo stengtasi paneigti Lietuvoje taikomo socialinio draudimo atitikimą „bismarkiniui“ – konservatyviam gerovės modeliui, tačiau būtent šie gauti duomenys pagrindžia socialinį draudimą kaip gerovės įrankį.

12 lentelėje pateikiami informantų atsakymų pavyzdžiai apie jų patirtį su socialiniu draudimu ir Sodros institucija.

12 lentelė. Y grupės patiris su socialiniu draudimu ir Sodros institucija

Atsakymų kategorijos	Y grupės Informantų citatų pavyzdžiai
Pasirūpino darbdavys	[...] darbdavio [...] pranešta (Y2)
Per EGAS sistemą	[...] elektroniniu būdu... (Y1)
Neteko susidurti	[...] nelabai yra tekę (Y)
Nežino kaip naudotis EGAS sistema	Neaišku buvo kaip... naudotis sistema pradžioj [...] (Y3)
Neteko susidurti su EGAS sistemos problemomis	[...] man patiko tas dalykas, kad [...] vienkartinė registracija (Y2)
Stringanti sistema	[...] užpildžius prašymą buvo parodyta, kad prašymas priimtas [...] gautas pranešimas, kad Jūs nepateikėte (Y1)
Neteko susidurti	[...] jokių problemų nebuvo. (Y2)
II pakopoje	Y1; Y2; Y3
Nepasitikėjimas Sodra	[...] nepasitikiu ta įstaiga iki galo [...] (Y2)
Draudimo įmonės įtaka	[...] pasiūlė, tai pasirašiau [...] (Y1)
Draudimo sistema neužtikrina ateities pensijos	[...] įmokas mokama ne sau į ateitį, o dabartinius pensininkus išlaikome...(Y2)
Draudimo sistema veikia gerai	[...] teigiamai ten viskas lyg ir gerai...(Y1)
Lietuva – gerovės valstybė	[...] kadangi Lietuva – demokratinė [...] jinai ta gerovės valstybė
Lietuva nėra gerovės valstybė	[...] nėra tos tokios gerų visų institucijų veiklos [...] (Y3)
Sodros administravimas operatyvus ir efektyvus	[...] išspręsta vietoj [...] operatyviai buvo vykdoma (Y1)

Santykis su Sodros institucija. Pagal pateiktus atsakymus interviu metu, galima pastebėti, jog informantų nedidelė darbo patirtis lėmė retą santykį su Sodros institucija. Visgi jiems teko bent kartą spręsti savo socialinės rizikos atvejį, o susidūrę su ja, po vizito pas gydytoją (visais atvejais), prašymus gauti pateikė *elektroniniu būdu* (Y1, Y2, Y3), per EGAS sistemą. Y2 informantas pridėjo, jog vaiko auginimo atostogų metu prašymo neteikė, situaciją dėl išmokų tada sutvarkė *darbdavys* (Y2). Sprendimo problemų *nėra patyręs* Y2 informantas, tačiau su EGAS sistemos techninėmis problemomis susidūrė kiti - *Neaišku buvo kaip... naudotis sistema pradžioj* (Y3) ir jos *strigimu* (Y1) *nėjo prisijungti* (Y3). Visi jaunosios kartos informantai savo senatvės pensiją kaupia II pakopoje (3 pakartojimai). Tam nurodomos priežastys – *nepasitikėjimas Sodra*, ypač ateities pensijų klausimu (Y2, Y3) ir *atkaklių draudimo įmonių/banko darbuotojų dėka* (Y1, Y2). Svarbu, jog atkaklus siūlymas, galėjo nulemti šios pakopos pasirinkimą, tačiau nebūtinai apdraustasis iki galo suprato visas sąlygas, kai kada jos nenagrinėtos - *nesidomėjau* (Y1).

Lietuvos atitiktis gerovės valstybei. Bendra informantų nuostata apie Lietuvoje veikiančią draudimo sistemą *gera* (Y1) arba akcentuojamas nepasitikėjimas (Y2, Y3). Visgi, pagrįsti, jog sistema

veikia gerai, minėtas Y1 informantas negalėjo, autorės manymu, nuostata labiau neutrali, tiesiog neturint konkrečių geros ar blogos patirties pavyzdžių. Lietuvos gerovės modelį neigia Y3 informantas, grįsdamas - *žemesnis pragyvenimo lygis, mažos išmokos*, neprilygstančiomis prieš socialinę riziką gautomis pajamomis. Lietuva prilyginama gerovės valstybei, grindžiant jos – *didėjantis BVP, ilgėja vidutinio amžiaus trukmė* (Y2), šalies *demokratinė* santvarka ir *socialinio draudimo* buvimu (Y1). Nei vienam iš jų asmeniškai *nėra tekę susidurti* su Sodros administravimo neoperatyvumu, jų problemos būdavo išspręstos efektyviai – galutiniame rezultate, gautos išmokos (Y1, Y2, Y3).

Apibendrinant galima teigti, jog dažniau Lietuvos kaip gerovės valstybės apibrėžimą informantai patvirtina, tačiau autorė pastebi, atsakydami į šį klausimą Y1, Y2 informantai juokiasi, pastebėta ironija, tam tikri faktai kaip augantis BVP, demokratinė santvarka, socialinio draudimo buvimas patvirtina tokią valstybę, tačiau prisiminus įvardytą saugumo jausmą – tai nėra iki galo išpildoma, galbūt todėl Y grupės informantai nepasitiki socialinio draudimo sistema, nors realiai tik Y1 ir Y3 ir tik su EGAS sistema, yra susidūrę su tam tikrais, trumpalaikiais neaiškumais. Autorės nuomone, neigiamą nuomonę galėtų lemti ir aplinkinių žmonių pesimistinės situacijos (pavyzdžiui dabartinių pensininkų), žiniasklaidos neigiama sklaida.

13 lentelė. X grupės tyrimo duomenų temos ir kategorijos

Kategorija	Subtema	Tema
Gerovės valstybę atspindi socialinė politika	Gerovės valstybės požymiai	Žinios
Saugumas		
Visi gyventojai jaučiasi oriai		
Gerovės valstybės pagrindas – socialinis draudimas	Socialinio draudimo svarba gerovės valstybėje	
Socialinis draudimas skatina dirbti		
Moka išmokas		
Renka įmokas	Šiuolaikinės gerovės valstybės problemos	
Emigracija		
Ilgėjanti vidutinio amžiaus trukmė		
Mažas gimstamumas		
Sodros deficitas	Santykis su Sodros institucija	Patirtis
Paraiška raštu		
Neteko susidurti su problemomis sprendžiant socialinę riziką		
Nežino kaip naudotis EGAS sistema		
Neteko naudotis sistema		
Neteko susidurti su EGAS sistemos problemomis		
Darbuotojai negali įvykdyti prašymo		
I pakopoje		
II pakopoje		
Nepasitikėjimas		
Draudimo įmonės/įstaigos įtaka	Lietuvos atitiktis gerovės valstybei	
Viltis, kad bus geriau		
Draudimo sistema neužtikrina ateities pensijos		
Dalis darbo metų neįskaitoma darbo stažu		
Socialinio draudimo buvimas		
Lietuva nėra gerovės valstybė		
Operatyvu ir efektyvu		
Neoperatyvu ir efektyvu		
Informacinių technologijų pokyčiai	Keitėsi sąlygos	
Keitėsi sąlygos		

Atskirai analizuoti X grupės interviu metu gauti duomenys, jais remiantis taip pat sudarytos kategorijos, sujungtos į subkategorijas ir temas (žr. 13 lentelė):

Gerovės valstybės požymiai. Tarp informantų daugiausiai gerovės valstybė tapatinama su socialine politika (2 pakartojimai), kurią sudaro sveikatos, švietimo, užimtumo politika– *gydymo įstaigų, vaikų darželių (X1), sveikatos apsaugos, švietimo, apsauga nedarbo metu (X3)*. Akcentuojama socialinės pagalbos politika - šalies gebėjimas pasirūpinti tais, kurie to padaryti negali patys (2 pakartojimai) - *neįgalii, turinčiu mažai gebėjimų, žemo intelekto žmogumi (X2), nelaimingų atsitikimų metu, profesinių ligų atveju (X3)*. Kaip ir Y grupėje, paminėtas *saugumo* jausmas (X3), tačiau X grupėje paminimas ir *orumas, (X2), oriai gyventi (X3)*.

Socialinio draudimo svarba gerovės valstybėje. X grupės informantai socialinį draudimą supranta kaip gerovės valstybės pagrindą – be jo daugelis paslaugų taptų mokamos – mokama *iš savo kišenės (X1)*, tai priemonė *pasirūpinti piliečiais (X2)*, užimtumo politikos dalis, nes *skatina dirbti (X3)*. Kaip ir Y grupėje, X grupės informantai įvardija mažą dalį Sodros vykdomų funkcijų – įmokų rinkimą (3 pakartojimai) - *į Sodrą mes mokam (X1), surenka tuos mokesčius (X2), surenka dalį procento ir nuo darbdavio ir nuo [...] kiekvieno dirbančio (X3)*. Kita funkcija nurodoma – išmokų mokėjimas (3 pakartojimai) – *pensijas (X1, X2), neįgalumo (X2), nedarbingumo (X2, X3), vaiko gimimo, mirties atvejais (X3)*.

14 lentelė. X grupės žinios apie socialinio draudimo ir gerovės valstybės sąsajas

Atsakymų kategorijos	X grupės Informantų citatų pavyzdžiai
Gerovės valstybę atspindi socialinė politika	[...] socialinės politikos sveikatos apsaugos švietimo klausimais...(X3) [...] kiekvienu asmeniu valstybė geba pasirūpinti... ir tuo neįgaliiu ir iligoniui, ir turinčiu mažai gebėjimų, žemo intelekto [...] X2
Saugumas	[...] esame kaip ir saugūs (X3)
Visi gyventojai jaučiasi oriai	gali pasirūpinti ir padėti jaustis oriai...(X2)
Gerovės valstybės pagrindas	[...] neturi socialinio draudimo tai, skaityk, niekur nepajudi [...] (X1)
Socialinis draudimas skatina dirbti	[...] skatinimas dirbti ir turėti tą tokią apsaugą nedarbo metu (X3)
Moka išmokas	Biuliotenius moka [...] pensijas moka, pašalpas, visokias išmokas duoda ir neįgaliiem ir nepasiturintiems ir jaunom šeimom (X1)
Renka įmokas	[...] surenka tuos mokesčius [...] (X1)
Emigracija	[...] jaunimas emigruoja (X1)
Ilgėjanti vidutinio amžiaus trukmė	[...] gyvenimo trukmė ilgėja (X3)
Mažas gimstamumas	[...] mažas gimstamumas (X2)
Sodros deficitas	[...] finansiniai daugiau (X1)

Šiuolaikinės gerovės valstybės problemos. Senatvės pensijos didėjantį amžių X grupės informantai lygiai taip pat grindžia globaliomis problemomis – *mažėjantis gimstamumas (X2), ilgėjanti vidutinio amžiaus trukmė (X1, X2, X3)*. Taip pat paminėtos nacionalinės problemos – *emigracija (X2), finansinės (Sodros deficito) (X1)*.

Apžvelgus gautus duomenis, galima teigti, jog X grupės žinios apie gerovės valstybę yra labai panašios į Y grupės ir patirčių skirtumas neišryškino žinių svarumo. Išskirti būtų galima šiek tiek platesnę pateikiamą informaciją apie socialinio draudimo svarbą gerovės valstybėje.

15 lentelė. X grupės patiris su socialiniu draudimu ir Sodros institucija

Atsakymų kategorijos	X grupės Informantų citatų pavyzdžiai
Paraiška raštu	[...] anksčiau biulioteniai buvo popieriniai (X1)
Neteko susidurti su problemomis sprendžiant socialinę riziką	[...] tiesiog pasiklausinėju bendradarbių ir savo eiga (X3)
Neteko naudotis sistema	Ne, niekada (X2)
Darbuotojai negali sutvarkyti archyvų	[...] kažkurio laikotario neranda ir negali užskaityti (X3)
I pakopoje	[...] tik vaslybėj (X1)
II pakopoje	[...] antroji pakopa būtent banke (X3)
Neapsimoka	[...] kai atsirado ta privati, mano amžius buvo arti pensijos man nebeapsimokėjo kaupti (X1)
Nepasitikėjimas	[...] jie nieko negauna tos pensijos (dabartiniai senjorai, kaupę pensiją Sodroje) (X2)
Draudimo įmonės/įstaigos įtaka	[...] draudėja turbūt mane taip įtikino (X3)
Draudimo sistema neužtikrina ateities pensijos	[...] yra žmonių, kurie gali nemokėti mokesčių [...] vidutinis, reiškia, pilietis su ta vidutine tarnautojo alga, jisai moka valstybinę visą gyvenimą daugiausiai įmokų. (X2)
Dalis darbo metų neįskaitoma darbo stažu	[...] dirbau visą gyvenimą pusantro etato... pusę etato jie neužskaito man kaip, šitą, stažą (X1)
Lietuva nėra gerovės valstybė	[...] matome mažas pensijas, matome kaip sunkiai pensinio amžiaus žmonės pragyvena [...] „bomžai“ žiemą sušąla [...] miega gatvėse [...] negebame pasirūpinti [...] sergantys vaikai ar onkologinėmis ligomis sergantys prašo [...] visuomenės narių aukoti pinigus [...] tų pačių mokančių mokesčius. (X2)
Operatyvu ir efektyvu	[...] negaliu pasakyti jokių pastabų (X3)
Neoperatyvu ir efektyvu	[...] rinkau popierius [...] ir pati Sodra galėjo tą reikalą sutvarkyti. (X1)
Informacinių technologijų pokyčiai	[...] sistemų įdiegimas...elektroninės tos sistemos (X3)
Keitėsi sąlygos	[...] sistemų įdiegimas...elektroninės tos sistemos [...] procentai keitėsi [...] dienos keitėsi (X3)

Santykis su Sodros institucija. Sprendžiant savo socialinės rizikos atvejus X grupės informantai išsiskiria nuo Y grupės – nei vienas informantas dar nėra naudojęs EGAS sistema (3 pakartojimai), priešastis – paskutinė socialinė rizika patirta gana senai. Visgi visi informantai yra kreipęsis į Sodrą, tačiau tuomet prašymus, išmokėti tam tikras išmokas, jie teikdavo atvykę į Sodros padalinį - *anksčiau biulioteniai buvo popieriniai (X1), rankiniu būdu prašymas parašytas (X2), ašėjau į įstaigą (X3)*. Nors tai daryti gali atrodyti nepatogu, tačiau nei vienas informantas nenurodė to kaip problemos. X2 ir X3, nors ir nesinaudoja, išreiškia abejonę elektroninėmis sistemomis - *gana sudėtinga žmonėms viską spręsti tuo elektroniniu būdu (X2), gali būti kokiam žmogui ir informacijos trūkumas (X3)*. Nusiskundimų darbuotojų aspektu pateikė X1 informantas, kadangi kreipiantis į juos, jie neišsprendė problemos - *visi popieriai kiek aš uždirbau, iki kada dirbau nieko nėra, ir X3 informantas - kažkurio laikotarpio neranda ir negali užskaityti*, nežinia ar dėl darbuotojų kaltės, tačiau šiais atvejais, informantai prarado dalį savo darbo stažo dėl to, jog nerandami darbystės laikotarpį įrodantys dokumentai. Antrąją pensijų pakopą pensiją kaupia X2 ir X3 informantai, taip pat grįsdami nepasitikėjimu - *daugeliu atveju, kad žmonės*

pensijoj būdami [...] negali [...] jos pragyventi (X2), draudimo įmonės/banko siūlymais - draudėja turbūt mane taip įtikino (X3), tačiau kitaip nei Y grupėje, šis informantas priduria, jog dabartine tokia [...] Sodros ta prognoze galbūt tikrai būčiau kažkokią jau pasirašiusi (X3) – dar kartą pateikiamas nepasitikėjimas Sodros sistema ir šia galimybe, informantas būtų pasinaudojęs seniau.

Lietuvos atitiktis gerovės valstybei. Bendrai socialinio draudimo sistemą X grupės informantai nevertina itin teigiamai - neigiami pastebėjimai dėl darbo stažo skiačiavimo, *dirbau visą gyvenimą pusanthro etato... pusę etato jie neužskaito man kaip, [...] stažą (X1), neigiami pastebėjimai dėl mokesčių kontrolės ir naštos perdavimo viduriniajai klasei [...] yra žmonių, kurie gali nemokėti mokesčių [...] vidutinis, reiškia, pilietis su ta vidutine tarnautojo alga, jisai moka valstybinę įstaigą visą gyvenimą daugiausiai įmokyti. (X2) – informantas pamini ir vokeliuose mokamus atlyginimus, dėl ko dalis mokesčių nenukeliauja į biudžetą, todėl apkraunami sąžiningi darbuotojai ir darbdaviai. Nerizikuoju nedirbti dėl to [...] bijau netekti darbo (X3) – informantas akcentuoja, jog nors netekus darbo jis yra tikras, jog valstybė juo pasirūpins, tačiau supranta, jog tai nepadės išgyventi oriai. Panašiais pavyzdžiais informantai apibūdina Lietuvą kaip gerovės valstybę – *rūpinamasi mumis; išsilavinimas gautas...nemokamai (X3) – informantai stengiasi rasti teigiamų argumentų, tačiau tuoj pat prisimena dabartinę pensininkų gyvenimo situaciją, skurstančiųjų masę - atsidūrus be darbo [...] supranti kad tai gal... tikrai išgyvenimui (išmokos laikinos, mažos) (X3); matome mažas pensijas (X2), jiems yra sunku (pensininkams) (X3); bomžai [...] žiemą nušąla, [...] miega gatvėse, sergantys vaikai ar onkologinėmis ligomis sergantys prašo [...] visuomenės narių aukoti pinigų (X2), žinant, jog iš jau sumokėtų mokesčių pati valstybė turėtų pasirūpinti silpnaisiais, matomi skurdą ir atskirtį patiriantieji, masiškai vyksta aukojimo akcijos. Aptariant informantų patirtį kaip greitai ir efektyviai buvo išspręsti jų socialinės rizikos atvejai kaip ir Y grupėje vertinimas teigiamas – efektyviai, operatyviai (X3), gan turbūt operatyviai sprendžia problemas (X2). Visgi X1 informanto dar kartą akcentuota nerandamų archyvų problema, dėl kurios dalis darbo metų nebus įskaičiuota į darbo stažą - [...] rinkau popierius [...] ir pati Sodra galėjo tą reikalą sutvarkyti (X1).**

X grupės išskirtinumą lemia jų ilgesnė darbo patirtis, todėl tik jie galėjo pateikti įžvalgas apie Sodros pasikeitimus, visi informantai daugiausia pastebėjo informacinių technologijų įtaką (3 pakartojimai)– *[...] modernizuota viskas, kompiuterizuota (X1), [...] elektroniniu būdu suskaitmeninta viskas (X2), [...] sistemų įdiegimas (X3).* Be kita ko įvardytos ir pakitusios draudimo sąlygos - *procentai keitėsi; dienos keitėsi (X3).*

Apibendrinant galima pastebėti, jog X grupės informantų patirtis lėmė dažnesnę santykį su Sodros institucija, deja tuo pačiu ir daugiau neigiamų pavyzdžių apie ją ir bendrą draudimo sistemą. Pastebima, jog daugiausia neigiami atsakymai pateikiami dėl pensijos kaupimo ir išmokų. Įdomu, jog nei vienas informantas nėra naudojęsis EGAS sistema, tačiau vis viena vertina ją nepalankiai. Tuo pačiu

šios sistemos ir apskritai informacinių technologijų diegimą, informantai nurodo kaip didžiausią Sodros pokytį nuo jos įsikūrimo.

4.2 Tyrimo rezultatų aptarimas

Išanalizuoti interviu metu gauti duomenys atskleidė skirtingą aukštosios mokyklos dėstytojų požiūrį į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje – toliau aptariami požiūriai ir jų skirtumai tarp Y ir X grupių.

Tam, kad įvertinti informantų požiūrį į Lietuvoje taikomo socialinio draudimo sistemą, interviu metu buvo siekiama atskleisti informantų žinias apie gerovės valstybę ir socialinio draudimo įtaką joje bei išnagrinėti jų patirtį su šia sistema ir Sodros institucija. Informantų turimos žinios ir patirtis suformuoja jų požiūrį:

1. **Y grupės** nuomone gerovės valstybę sukuria žmonės ir institucijos (konkrečių įvardijimų nėra), tokioje šalyje piliečiai jaučiaus *saugiai* ir *garantuotai*. Gerovės valstybę atspindi jos veiksminga *socialinio draudimo sistema, šalies aukštas BVP* (nors remiantis teorine darbo dalimi: pats šalies BVP nevisada gali būti gerovės indikatoriumi 16p.) – nepaminėtas BVP dalies skyrimas socialiniai politikai, mažas skurdo lygis, aukštas užimtumo lygis. Tokie apibūdinimai abstraktūs, tačiau vienija absoliučiai visus socialinius modelius, visgi suvokimas apie gerovės valstybę gana siauras, subjektyvus.

Socialinis draudimas ir jį administruojanti institucija Sodra – tiesiogiai atsakinga už valstybės gerovę, Sodros institucija atlieka *įmokų rinkimo, išmokų mokėjimo, piliečių duomenų rinkimo funkcijas* – nepaminėtas tik laikinojo nedarbingumo nustatymo teisėtumas. Patį draudimą informantai sieja su socialinėmis rizikomis – *nelaimė, pensija, praradus/keičiant darbą* – gana siauras socialinės rizikos pavyzdžių pateikimas rodo, jog informantai galimai nevisuomet žino, kada „suveikia“ jų socialinis draudimas (nepaminėti ligos/sveikatos, neįgalumo, našlystės, šeimos/vaikų, būsto, kitų socialinių atskirčių atvejai 16p.). Informantai žino, jog pensinio amžiaus didinimas nėra tik Lietuvos problema, bei pateikia to priežastis – *mažėjantis gimstamumas, ilgėjanti pragyvenimo trukmė* – tai pagrindžia, jog Lietuvą kamuoja šiuolaikinių gerovės valstybių demografinės problemos, sukeliančios mažėjančią darbo jėgą, didesnes išlaidas (15p.). Pastebėtos ir nacionalinės problemos – *emigracija*, kas sumažina darbingų ir mokių asmenų skaičių šalyje, bei *Sodros deficito* problema, kas paaiškina dabartinių pensininkų situaciją bei *pay-as-you-go* mechanizmo trūkumus.

Susidūrę su socialine rizika, informantai naudojami *elektronine sistema* (EGAS), kas pagrindžia NVV įtaką ir e.valdžios plėtrą. Deja, ne visada aišku kaip naudotis šia sistema, abejonių kelia ir sistemos išbaigtumas dėl kylančių techninių kliučių – *nepavyksta prisijungti, stringa prašymų priėmimas*. Visi informantai savo senatvės pensiją kaupia II pakopa – aiškus liberalaus gerovės modelio idėjos

perėmimas. Lietuva – gerovės valstybė, nes jos *BVP didėja, piliečių vidutinė gyvenimo trukmė ilgėja*, tai pasiekta dėl medicinos priežiūros, darbo sąlygų kokybės pagerėjimo, šalyje veikia *socialinis draudimas*, gyvename *demokratinėje* santvarkoje.

Pagal atsakymų dažnumą Y grupės požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ – konservatyvioje gerovės valstybėje formuojamas taip (žr. 16 lentelė):

16 lentelė. Y grupės požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje

Y grupės požiūris
Gerovės valstybėje gyventi saugu
Lietuva yra gerovės valstybė
Pensinio amžiaus didinimą lemia ilgėjanti vidutinė amžiaus trukmė
Socialinis draudimas yra įrankis gerovės valstybei pasiekti
Socialinio draudimo administravimas paveiktas NVV - problemos sprendžiamos operatyviai, efektyviai; diegiama e.valdžia
NVV diegimas turi trūkumų/neišpildymų - techniniai EGAS trikdžiai
Sodra yra nepatikima institucija
Liberalaus modelio įtaka - naudojamas privačiuoju draudimu

Gerovės valstybė siejama su **saugumo** jausmu. **Lietuva yra gerovės valstybė**, jos padėtį veikia endogeniniai ir egzogeniniai veiksniai kaip ir bet kurią kitą šiuolaikinę gerovės valstybę, todėl didžiausią įtaką **pensinio amžiaus** didinimui turi **globalios problemos** ir nereiškiamas nepasitenkinimas valdžios sprendimais. **Socialinis draudimas** yra gerovės valstybės užtikrinimo **įrankis**. Sodra administruoja socialinį draudimą ir atlieka įmokų rinkimą, išmokų mokėjimo ir duomenų kaupimo funkcijas. Sodroje pasireiškusios **NVV reformos** – problemos sprendžiamos **operatyviai** ir **efektyviai**, taikoma **e. valdžios** sistemos, nors EGAS sistemoje pastebimi **techniniai trūkumai**, trūksta informacijos apie jos naudojimą, *trūko žinių* pradedant ja naudotis. **Sodra** pasirūpina piliečiais socialinės rizikos atvejais, tačiau institucija yra **nepatikima**, senatvinės pensijos kaupimo atžvilgiu, renkamas **privataus draudimo pakopa**, manant, kad tik taip sulaukus pensinio amžiaus bus išlaikomas orus gyvenimas.

2. **X grupės** nuomone gerovės valstybė formuojama jos socialine politika, įgyvendinant *sveikatos apsaugos, švietimo, užimtumo, šeimos politikas*. Veiksminga socialinė politika atspindi valstybės gerovę, o tokioje valstybėje piliečiai jaučiasi ne tik *saugiai*, bet ir *oriai*. Socialinį draudimą informantai supranta kaip gerovės valstybės pagrindą, priemonę rūpintis silpnaisiais, kaip paskatą dirbti, galimybę naudotis tam tikromis nemokamomis paslaugomis. Nepaisant didesnės patirties, X grupės informantai taip pat nurodė tik dalį Sodros funkcijų – *įmokų rinkimo* ir *išmokų mokėjimo*. Požiūris dėl pensinio amžiaus didinimo absoliučiai sutampa su Y grupės požiūriu.

Susidūrę su socialine rizika Y grupės informantai prašymus Sodrai pateikdavo tik vienu būdu – raštu ir iškilusių problemų nepažymi. Tačiau visi jie žino EGAS sistemą ir nors ja nėra naudojęsi – turi *abejonių* jos efektyvumu ir naudingumu, ypač senyvo amžiaus žmonėms – sistema gali būti per *sudėtinga*, jiems gali trūkti *informacijos* apie jos naudojimą.

Informantams teko susidurti su *senesnių archyvų tvarkymo* problema, bei *darbo stažo skaičiavimo* nesklandumais. X2 ir X3 informantai savo senatvės pensijas kaupia II pakopoje, priežastys tos pačios – daugiausia *nepasitikėjimas* Sodra – baimė sulaukus šio amžiaus neišgyventi oriai.

Kitaip nei Y grupėje, X grupėje Lietuva nėra tvirtai pavadinama gerovės valstybe – *skurstančiųjų mastas, dabartinių pensininkų padėtis, šešėlinė ekonomika ir nevienodas mokesčių naštos paskirstymas* – tokia situacija nesutampa su visuotinės gerovės sąvoka. Pastebima, jog teiginiai prieštarauja vienas kitam – anot informantų gerovės valstybę formuoja socialinis draudimas, socialinė politika, jie yra, veikia, o galutinis vertinimas lieka negatyvus, tačiau pateiktus duomenis būtų galima apibendrinti taip: *socialinis draudimas neišlaiko buvusio statuso* (nors tai vienas iš konservatyvaus modelio bruožų), todėl informantai nejaučia jų pačių įvardintų saugumo ir orumo jausmo. NVV įtaką pastebima, informantams labiausiai matomas *informacinių technologijų* (e.valdžios) diegimas per Sodros veiklos laikotarpį.

Pagal atsakymų dažnumą X grupės požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ – konservatyvioje gerovės valstybėje formuojamas taip (žr. 17 lentelė):

17 lentelė. X grupės požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje

Y grupės požiūris
Gerovės valstybėje gyventi saugu
Gerovės valstybėje piliečiai gyvena oriai
Lietuva nėra gerovės valstybė
Pensinio amžiaus didinimą lemia ilgėjanti vidutinė amžiaus trukmė
Socialinis draudimas yra įrankis gerovės valstybei pasiekti
Socialinio draudimo administravimas paveiktas NVV - diegiama e.valdžia
Sodra yra nepatikima institucija
Liberalaus modelio įtaka - naudojamasi privačiuoju draudimu

Gerovės valstybė siejama su **saugumo ir orumo** jausmu. **Lietuva nėra gerovės valstybė**, tai atspindi skurstančiųjų ir pensininkų padėtis. Dėl pensinio amžiaus didinimo pateikiami tie patys – mažėjančios gimstamumo, ilgėjančios vidutinio gyvenimo trukmės, emigracijos ir piniginio deficito faktoriai. **Socialinis draudimas** yra gerovės valstybės užtikrinimo **priemonė**. Sodra administruoja socialinį draudimą ir atlieka įmokų rinkimo ir išmokų mokėjimo funkcijas. Sodroje pasireiškusios **NVV reformos** – problemos sprendžiamos **operatyviai** ir **efektyviai**, taikoma **e. valdžios** sistemos, nors EGAS sistemą vertinama abejotinai. **Sodra** pasirūpina piliečiais socialinės rizikos atvejais, tačiau

institucija yra **nepatikima**, senatvinės pensijos kaupimo atžvilgiu, renkamaši **privataus draudimo pakopa**, manant, kad tik taip sulaukus pensinio amžiaus bus išlaikomas orus gyvenimas.

Nustatant tyrimo imtį, remtasi klausimu - Ar yra skirtingų grupių, galinčių pateikti skirtingas nuomones tiriamąja tema?, todėl interviu informantais pasirinkti skirtingą darbo patirtį turintys Sodros vartotojai (ne mažiau 29 metų ir ne daugiau 19 metų). Pagal gautų duomenų analizę, matoma, jog Y ir X grupių požiūriai apie gerovės valstybę, socialinį draudimą ir ją administruojančią Sodros instituciją – skiriasi, labiau teigiamų atsiliepimų turi jaunesnė Y grupė, X grupė akcentuoja pensijų kaupimo trūkumus. Bendrai vertinant aukštosios mokyklos dėstytojų požiūrį į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje galima išskirti tokias problemas – **Sodros institucija nepatikima; elektroninių sistemų naudojimas nėra aiškus**, pagal jas pateikiami pasiūlymai.

IŠVADOS

1) Kiekviena demokratinė valstybė rūpinasi savo piliečiais – vykdamt socialinę politiką, užtikrinamos sveikatos apsaugos, švietimo, užimtumo, apgyvendinimo ir kitos gerovę sukuriančios sąlygos, tačiau jos visos tai daro skirtingais būdais. Istorijos raidoje, mokslininkų dėka šie skirtumai įforminami į normatyvinius modelių tipus, ir šiandien populiariausia gerovės modelius skirti į – socialdemokratinį, „bismarkinį“ - konservatyvų ir liberalųjį. Tarp šių modelių skiriasi šeimos, valstybės ir rinkos derinimas tarpusavyje. Socialdemokratinėje gerovės valstybėje akcentuojama valstybė, konservatyviajam šeima, liberaliajame rinka. O. Fon Bismarko Vokietijoje suformuota socialinio draudimo sistema sukūrė konservatyvaus modelio pagrindą, kuriam be šeimos iškėlimo būdingi, vyro-maitintojo figūra, religija, subsidiarumo principas, buvusio asmens statuso išlaikymas, tokiose šalyse matomas nemažas piliečių susiskaidymas į socialinius sluoksnius, piliečių gerovė smarkiai susijusi su socialiniu draudimu, asmens indėliu jame. Nors pasaulyje neegzistuoja grynų gerovės atitikmenų, jiems priskiriami labiausiai juos atitinkančios šalys. „Bismarkinio“ - konservatyvų modelį atitinka Vokietija, Prancūzija, Nyderlandai, Belgija, Liuksemburgas ir Šveicarija.

2) Gerovės valstybėje socialinė politika viešuoju administravimu transformuojama į veiksmus jos tikslams pasiekti. Pagal dominuojantį gerovės modelį išsiskiria jam būdingi administravimo bruožai, tačiau istorijos eigoje jie panašėjo – perimamos gerosios šalių patirtys. Globaliausiai pasireiškusi NVV reforma, daugelyje šalių įvedė ar sustiprino liberalaus modelio idėjas. Pagrindiniai NVV tikslai - efektyvumas, našumas ir inovacijų diegimas pasitelkiant rinkos principus. Laiko išgrynintos NVV problemos iššaukia naujos reformos pradžią – Post-NVV, ir iškelia naujus tikslus – viešųjų paslaugų tobulinimą ir bendradarbiavimą su piliečiais. Atskirai nagrinėjant minėtas šalis pastebimi administravimų skirtumai lyginant žmogiškųjų išteklių sistemas, valdžios sistemas, administracinių lygmenų struktūras ir sluoksnius ir viešojo administravimo tendencijas teikiant viešąsias paslaugas. Šių skirtumų pasekoje ryškėja ir socialinio draudimo administravimo minimalūs skirtumai, tačiau šalyse išlieka „bismarkinio“ - konservatyvaus bruožo dominavimas – privalomasis socialinis draudimas.

3) Atlikus kokybinį tyrimą bei interviu metodu apklausus aukštosios mokyklos dėstytojus, buvo atskleistas jų požiūris į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“ - konservatyvioje gerovės valstybėje. Paaiškėjo, jog informantai skirtingai vertina socialinio draudimo svarbą gerovės valstybėje ir jo administravimą vykdančią Sodros instituciją. Pats draudimas suprantamas kaip gerovės valstybės pagrindas, tačiau jo administravimo patikimumu abejojama. Todėl pagal pasikartojančius teksto prasminius vienetus suformuotos problemos - Sodros institucija nepatikima, elektroninių sistemų naudojimas nėra aiškus

PASIŪLYMAI

Pagal tyrimo metu gautus duomenis ir pagal prasminio turinio vienetų pasikartojimą iškeltos pagrindinės Sodros nepatikimumo ir elektroninių sistemų naudojimosi keblumo problemos. Remiantis jomis pateikiami pasiūlymai Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybai:

1. Ddžiausią nepasitikėjimą Sodros institucija kelia mažas išmokų dydis, tačiau suprantama, kad laikantis „bismarkinio“ - konservatyvaus modelio koncepcijos nebus keičiama nei einamųjų įmokų sistema, nei savaime nesumažės Sodros deficitas, todėl autorės manymu, vienintelė išeitis – palaikyti ryšį su vartotojais, skatinti juos domėtis draudimo sistema. Pavyzdžiui **teikti** išsamias, bet tuo pačiu supaprastintas ataskaitas – (šiuo metu ataskaitos pateikiamos Sodros puslapyje, lentelėmis, skenuotais pdf failais). Ataskaitą galima pateikti, kuo vaizdžiau, iliustruojant einamųjų įmokų sistemą, pateikiant įmokų ir pensijų bei kitų išmokų santykį. Bendradarbiavimą su vartotojais galima palaikyti ir, pavyzdžiui, siunčiant pranešimus dėl neatsiimtų išmokų. **Apsvarstyti** dar labiau supaprastintą išmokų teikimą (be vienkartinio prašymo pildymo), o jas išskirti gavus tik gydytojo nedarbingumo pažymėjimą ir darbdavio prašymą – gavėjo sąskaitą turėtų pateikti darbdavys po darbuotojo įdarbinimo. **Peržiūrėti** senųjų archyvų rinkimo, analizavimo tvarką – **eliminuoti** ar bent iš dalies **kompensuoti** darbo stažo praradimus. **Įpareigoti** (ar inicijuoti taisyklių sudarymą) privačiojo draudimo teikėjus išsamiai informuoti klientus ne tik apie jo naudą, bet ir apie grėsmės tikimybes.

2. Supaprastinti elektroninės gyventojų aptarnavimo sistemos naudojimą – pavyzdžiui, pirmiausia siekiant išvengti nežinomybės - kada, kaip naudotis šia sistema, galima **teikti** trumpus mokymus, supažindinant apdraustuosius su veiksmais, reikalingais patyrus socialinę riziką. Buhalteriai gali parengti trumpą supažindinimo seminarą darbovietėse, kitiems piliečiams galima atlikti parodomuosius mokymus viešosiose miesto bibliotekose (prijungti prie jau populiarių nemokamų kompiuterinio raštingumo mokymų). Pirmą kartą atvykusiems išsiimti socialinio draudimo pažymėjimus – **supažindinti**, kada reikia naudotis šia sistema, **pateikti** nuorodas (instrukciją, kaip į ją patekti per elektroninę bankininkystę). **Sukurti** video filmukus arba momentinių ekrano kopijų ir nuorodų dokumentus informuojančius kaip ir kada naudotis šia sistema – jie turėtų būti lengvai prieinami Sodros puslapyje, jų paskyroje socialiniame puslapyje.

SANTRAUKA

Mercedes Šulcaitė-Vasiljeva „„Bismarkinis“ – konservatyvus gerovės modelis ir jo administravimo ypatumai“
Viešojo administravimo magistro baigiamasis darbas. Vadovas doc. dr. Arvydas Guogis – Klaipėda: Mykolo Romerio universitetas, Viešojo administravimo institutas, 2018.

Šio darbo problema – „Bismarkinio“- konservatyvaus gerovės valstybės modelis ir jo administravimas. Trijų klasikinių gerovės tipų klasifikacijoje „Bismarkinis“- konservatusis modelis, būdingas Vakarų kontinentinės Europos šalims, po laisvės atgavimo buvo pasirinktas ir Lietuvos socialinės apsaugos pagrindu. Visgi šiandien kitų modelių idėjų taikymas, kaip kad privatus pensijos kaupimas, verčia susimąstyti apie Lietuvos socialinio modelio grynumą. Problema tikslinama šiais klausimais – kokie požymiai Lietuvą grindžia kaip „bismarkinio“ – konservatyvaus gerovės valstybę? kaip Lietuvos socialinį administravimą vertina jos vartotojai? Tikslas – išanalizuoti „bismarkinio“ – konservatyviojo gerovės modelio administravimo ypatumus. Uždaviniai: 1) Atskleisti gerovės valstybių sampratą; 2) Išnagrinėti socialinio draudimo, kaip vienos iš gerovės valstybės ir jos socialinės politikos dalies, administravimo ypatumus „Bismarkinio“- konservatyvaus gerovės modelio šalyse; 3) Atskleisti aukštosios mokyklos dėstytojų požiūrį į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, atitiktį „Bismarkiškai“ - konservatyviai gerovės valstybei.

Tyrimo metu gauti duomeys atskleidė, jog aukštosios mokyklos dėstytojai skirtingai vertina socialinio draudimo svarbą gerovės valstybėje ir jo administravimą vykdančią Sodros instituciją. Pats draudimas suprantamas kaip gerovės valstybės pagrindas, tačiau jo administravimo patikimumu abejojama. Todėl pagal pasikartojančius teksto prasminius vienetų suformuotos problemos - Sodros institucija nepatikima, elektroninių sistemų naudojimas nėra aiškus

Darbą sudarančios dalys: įvadas, 4 skyriai, išvados, bibliografinių šaltinių sąrašas, priedai. Pirmame darbo skyriuje teoriniu aspektu nagrinėtos socialinių modelių klasifikacijos, socialinės apsaugos tradicijos, konservatyvizmo ideologija ir „bismarkinio“ - konservatyviojo modelio ekonominės išraiškos šių dienų valstybėse. Antrajame skyriuje teoriškai plačiau išanalizuoti viešojo administravimo bruožai „bismarkiškojo“ – konservatyviojo modelio šalyse, aptartos administravimo reformos ir socialinio draudimo, kaip vienos iš gerovės valstybės socialinės politikos dalių, ypatumai ir įtaka gerovės valstybės formavimuisi, analizuojamosiose šalyse bei Lietuvoje. Trečiame skyriuje pateikta visa tyrimo metodologija ir organizavimas. Ketvirtame skyriuje analizuojama informantų nuomonę į Sodros, kaip socialinio draudimo administravimą vykdančios institucijos, veiklą „bismarkinėje“- konservatyvioje gerovės valstybėje.

SUMMARY

Mercedes Šulcaitė-Vasiljeva – „bismarckian" - conservative welfare state model and its administration particularities". Master's Degree of Public Administration. Head Doc. dr Arvydas Guogis - Klaipėda: Mykolas Romeris University, Institute of Public Administration, 2018.

The problem with this work is the model of the "bismarckian" - conservative welfare state and its administration. In the classification of the three classical welfare types, "bismarckian" - a conservative model which is typical to the Western continental Europe, was also selected on the basis of Lithuanian social protection after the restoration of independence. However, today the use of other models ideas, such as the accumulation of private pensions, makes us think doubt the purity of the Lithuanian social model. The problem is detailing by these questions: What characteristics makes Lithuania a "bismarckian" - the conservative state of welfare? How does Lithuanian consumers value social administration? The aim is to analyze the peculiarities of the administration of the "bismarckian- conservative welfare model. Tasks: 1) To reveal the concept of welfare states; 2) To study the peculiarities of social insurance administration as one of the welfare state and its social policy part in the countries of the Bismarckian - conservative welfare model; 3) To reveal the attitude of the teaching staff of the higher education school to the compliance of Sodra as the institution administering social insurance with the conservative state of welfare.

The data obtained during the study showed that the teachers of higher education has different assessment of the importance of social insurance in welfare state and its administration performed by Sodra institution. The social insurance is understood as the basis of the state of welfare state, but the reliability of its administration is questionable. Therefore, according to repetitive text units problems were formed - Sodra institution is unreliable, the use of electronic systems is not clear.

Parts of the work: introduction, 4 chapters, conclusions, list of bibliographical sources, appendices. The first chapter theoretically dealt with the classification of social models, social security traditions, conservatism ideology and „bismarckian“ - conservative model economical expressions of today's countries. In the second chapter, theoretically analysed the particularities of public administration in the countries of the "bismarckian - conservative model, discussed the administrative reform and social insurance particularities as one of the parts of the social policy in the welfare state, discussed influence on the formation of a welfare state in the analyzed countries and in Lithuania. The third chapter provides the full research methodology and organization. The Ketivrtame section analyzes the informants' opinion about the activities of Sodra as a social security administration institution in the "bismarckian" - the conservative state.

BIBLIOGRAFINIŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Moksliniai šaltiniai:

1. Aidukaitė Jolanta. 2010. "Gerovės valstybių patirtis vertinant socialinio teisingumo principo įgyvendinimą švietime: švedijos, škotijos ir vokietijos atvejai" *Viešojo politika ir administravimas*, No 34: 47-60.
2. Bangura, Yusuf. 2015. *Development, Democracy and Cohesion: Critical essays with Insights on Sierra Leone and wider Africa Contexts*. Sierra Leone: Sierra Leonean Writers Series.
3. Bitinas, Audrius. 2013. "Prancūzijos socialinio draudimo sistemos transformacijos problemos", *Tiltai*, 64 (3): 29,36,37, [file:///C:/Users/Mercedes/Downloads/457-2656-1-PB%20\(3\).pdf](file:///C:/Users/Mercedes/Downloads/457-2656-1-PB%20(3).pdf)
4. Bochel, Hugh ir Daly, Guy. 2009. *Social Policy: 3rd Edition*. Oxon: New York Routledge.
5. Bonoli, Giuliano, Natali, David. 2012. *The politics of the New Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
6. Chakrabarty, Bidyut, ir Chand, Prakash. 2012. *Public Administration in a Globalizing World: Theories and Practices*. New Delhi: SAGE Publications.
7. Christensen, Tom, Lægreid, Per. 2011. "Post-NPM Reforms: Whole of Government Approaches as a New Trend". *Research in Public Policy Analysis and Management*. Sandra Groeneveld, Steven Van De Walle, 21:577. https://www.researchgate.net/publication/242346923_Chapter_2_Post-NPM_Reforms_Whole_of_Government_Approaches_as_a_New_Trend
8. Clare Bambra. 2007. "Going beyond The three worlds of welfare capitalism: regime theory and public health research" *Journal of Epidemiology and Community Health* 61:1098–1102. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2465657/pdf/1098.pdf>
9. Davulis, Gediminas. 2012. "Socialinės politikos principai Europos sąjungoje ir Lietuvoje" *Societal Innovations for Global Growth*, 1 (1): 582-597. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2012~1367188628083/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
10. Dion, L Michelle. 2010. *Workers and Welfare: Comparative Institutional Change in Twentieth-Century Mexico*. Pittsburgh: University of Pittsburgh Press.
11. Guogis, Arvydas, ir Šilinskytė, Aušra. 2013. „Naujasis viešasis valdymas“ kaip pilietinė vertybė: Lietuvos bendruomenių aktyvumo atvejis” *Tiltai*, 62 (1): 30, <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/objects/LT-LDB-0001:J.04~2013~1368625239018/datastreams/DS.002.0.01.ARTIC/content>
12. Guogis, Arvydas, ir Urvikis, Marius. 2011 "Socialinė gerovė, Naujoji viešojo vadyba ir Naujasis viešasis valdymas: šiuolaikiniai iššūkiai", *Viešasis administravimas*, 3 (31) : 81,

<https://www.researchgate.net/publication/262057319> Socialine gerovės Naujoji viesoji vadyba ir Naujasis viesasis valdymas siuolaikiniai issukiai

13. Guogis, Arvydas. 2012. „Palyginamoji gerovės modelių ir socialinio administravimo analizė“ *Tiltai* 58, (1): 34. <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/view/389/361>.
14. Guogis, Arvydas. 2012. „Lietuvos socialinio modelio bruožai: Defektyvaus vystymosi aspektai“ *Tiltai* 59 (2). <http://journals.ku.lt/index.php/tiltai/article/view/402/373>
15. Halásková Martina. 2015. “Public administration in EU countries: Selected comparative approaches”, *Ekonomická revue Central European Review of Economic Issues*, 18: 45–58, <http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/111769/VOL18NUM01PAP04.pdf?sequence=1>
16. Hammerschmid, Gerhard, Van de Walle, Steven, Andrews, Rhys, Bezes, Philippe. 2016. *Public Administration Reforms in Europe: The View from the Top..* Cheltemham: UK Edward Elgar.
17. Havers, Robin. 2005. *The Second World War, Vol. 2: Europe 1939-1943.* Oxford: Taylor and Frnces Group
18. Heikki, Ervasti, Andersen, Jorgen Goul, Fridberg, Torben, ir Ringdal Kristen. 2012. *The Future of the Welfare State: Social Policy Attitudes and Social Capitalin Europe.* Cheltemham: Edward Elgar UK.
19. http://www.mruni.eu/lt/mokslo_darbai/vpa/archyvas/dwn.php?id=268925
20. Kacevičius, Romualdas. 2012. “Gerovės valstybės kūrimas Lietuvoje: mitas ar realybė. Recenzija“ *Politologija*, 3 (67): 242-247.
21. Kersbergen, von Kees ir Manow, Philip. 2014. „The Welfare State“. Iš *Comparative Politics: Third edition.* Daniele Caramani, 371. Oxford: Oxford University Press.
22. Kettunen, Pauli, ir Petersen, Klaus. 2011. *Beyond Welfare State Models: Transnational Historical Perspectives on Social Policy.* Cheltemham: Edward Elgar.
23. Kruczkowska, Patrycja. 2014. “Inequality of Access to Culture“. Iš *Welfare State at Risk Rising Inequality in Europe.* Dieter Eißel, Ewa Rokicka, ir Leaman Jeremy. 121. Springer International Publishing.
24. Kuitto Kati. 2016. *Post-Communist Welfare States in European Context: Patterns of Welfare Policies in Central and Eastern Europe.* Cheltemham: Edward Elgar UK.
25. Kullenberg, Christopher ir Nelhans, Gustaf. 2017. “Measuring Welfare beyond. GDP – ‘Objective’ and ‘Subjective’ Indicators in Sweden” *Valuation Studies*, 5(1): 8. <http://valuationstudies.liu.se/issues/articles/2017/v5/i1/02/vs.2001-5592.17517.pdf>
26. Matei, Gheorghe, ir Tudose, Nicolae. 2014. “The Evolution of Social Policy in Britain and Germany” *Annals of the University of Petroşani, Economics*, 14,1: 189-196. <https://www.upet.ro/annals/economics/pdf/2014/part1/Matei-Tudose-1.pdf>

27. Morgan, F. Douglas, ir Shin, W. Craig. 2014. "The foundations of New public governance". Iš *New Public Governance. A Regime-Centered Perspective*. Morgan F. Douglas, ir Cook J. Brian. Routledge.
28. Nakrošis, Vitalis. 2008. *Strateginis valdymas Lietuvoje : ar turime rezultatų Vyriausybei?*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
29. Nicholas, Barr. 2012. *Economics of the Welfare State*. Oxford: Oxford University Press.
30. Osterle, August, ir Heitzmann, Karin. 2016. "Reforming the Austrian Welfare System: Facing Demographic and Economic Challenges in a Federal Welfare State". Iš *Challenges to European Welfare Systems*. Schubert, Klaus, de Villota Paloma, Kuhlmann Johanna. 11-12. Springer International Publishing, <http://www.springer.com/la/book/9783319076799>.
31. Peters, B. Guy ir Pierre, Jon. 2012. *The SAGE Handbook of Public Administration*. London: Sage Publications.
32. Ridley, Matt (vert. Jolanta Kriūnienė). 2013. *Racionalus Optimistas. Kaip kuriama gerovė*. Vilnius: Eugrimas.
33. Sainsbury, Diane. 1999. *Gender and Welfare State Regimes*. New York: Oxford University Press.
34. Smalskys, Vainius. 2010 "Viešojo administravimo modernizavimo priežastys ir tendencijos", *Ekonomika ir vadyba: aktualijos ir perspektyvos*, 1 (17): 92, http://www.su.lt/bylos/mokslo_leidiniai/ekonomika/10_01_17/smalskys.pdf
35. Turner, J. Francis. 2005. *Canadian Encyclopedia of Social Work*. Waterloo: Wilfrid Laurier University Press.
36. Usanov, Artur, Chivot Eline, Kogut, Pavel, ir González, Juncal Fernández-Garayzábal. 2015. *Beyond The Welfare State*. Den Haag: HCSS.
37. Venter, Anita. 2010. „Housing Policy Discourse in South Africa: Theoretical and Methodological Considerations for Future Analysis“. Iš *Society in Focus – Change, Challenge and Resistance: reflections from South Africa and Beyond*, Lindy Heineken ir Heidi Prozesky, 130. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing.
38. Vienažindienė, Milita ir Sakalas Algimantas. 2008. "Naujoji viešoji vadyba ir žmogiškųjų išteklių vadybos kaitos tendencijos", *Vadybos mokslas ir studijos - kaimo verslų ir jų infrastruktūros plėtrai*, 1 (12): 3. <http://etalpykla.lituanistikadb.lt/fedora/get/LT-LDB-0001:J.04~2008~1367164385139/DS.002.0.01.ARTIC>
39. Soede, Arjan. 2004. *Unequal Welfare States. Distributive consequences of population ageing in six European countries*. Social and Cultural Planning Office New Brunswick.

Internetiniai šaltiniai:

40. "About the SVB". The Sociale Verzekeringsbank Žiūrėta 2018 kovo 10d., https://www.svb.nl/int/en/over_de_svb/wie_zijn_wie_wie_zijn/index.jsp
41. "Active Labour Market Policies: Connecting People with Jobs. Data on active labour market policies". The Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). Žiūrėta 2018 sausio 10 d. <http://www.oecd.org/employment/activation.htm>
42. "Key French Social Security Figures, 2014". 2014. Sécurité sociale. Žiūrėta 2017 rugsėjo 15
43. "Social spending". OECD iLibrary. Žiūrėta 2017 rugsėjo 18, http://www.oecd-ilibrary.org/social-issues-migration-health/social-spending/indicator/english_7497563b-en
44. "The French Social Security System". Cleiss. Žiūrėta 2018 sausio 20, http://www.cleiss.fr/docs/regimes/regime_france_index.html
45. „Your social security rights in France“. 2013. Europos Komisija. Žiūrėta 2017 gruodžio 18, http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20France_lt.pdf.
46. „Your social security rights in the Netherlands“. 2013. European Commission. Žiūrėta 2018 sausio 20, http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20Netherlands_en.pdf
47. „Jūsų socialinės apsaugos teisės Prancūzijoje“. 2012. Europos Komisija. Žiūrėta 2018 sausio 21, http://ec.europa.eu/employment_social/empl_portal/SSRinEU/Your%20social%20security%20rights%20in%20France_lt.pdf
48. „Kaip veikia Sodra?“. Sodra. Žiūrėta 2018 kovo 9d., <http://www.sodra.lt/lt/kaip-veikia-sodra>
49. „Migrant access to social security and healthcare: policies and practice. Luxembourg“. 2013. European Commission. Žiūrėta 2018 sausio 21, https://www.emnluxembourg.lu/wp-content/uploads/2015/08/LU_Social-Security-Study_Final-2.pdf
50. „People at risk of poverty or social exclusion“. 2016. Eurostat. Žiūrėta 2017 lapkričio 25, http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/People_at_risk_of_poverty_or_social_exclusion
51. „Social security in Switzerland“. 2017. Ahv-iv.ch. Žiūrėta 2017 rugsėjo 20, <https://www.ahv-iv.ch/p/890.e>
52. „Social Security. Everything you have always wanted to know“. 2016. Federal Public Service Social Security. Žiūrėta 2017 rugsėjo 15, <https://socialsecurity.belgium.be/en/publications/everything-you-have-always-wanted-know-about-social-security>

53. „The Organisation of Austrian Social Security“. 2015. Österreichische Sozialversicherung. Žiūrėta 2018 sausio 20
<https://www.sozialversicherung.at/portal27/esvportal/content?contentid=10007.754316&viewmode=content>
54. „Unemployment in the EU regions in 2016“. Eurostat. Žiūrėta 2018 kovo 16 d.
http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Unemployment_statistics_at_regional_level
55. „Unemployment rate“. 2017. OECD. Žiūrėta 2017 rugsėjo 18. https://www.oecd-ilibrary.org/employment/unemployment-rate/indicator/english_997c8750-en
56. „Welcome to Germany First steps in a new world of health insurance and more“. 2016. Techniker Krankenkasse. Žiūrėta 2017 rugsėjo 15,
<https://www.tk.de/centaurus/servlet/contentblob/589226/Datei/1717/TK-brochure-welcome-to-germany.pdf>

Teisės ir kiti normatyviniai aktai:

57. „Lietuvos Respublikos valstybinio socialinio draudimo įstatymas“ Nr. I-1336

Mokomoji literatūra:

58. Bitinas, Bronislavas, Rupšienė, Liudmila ir Žydžiūnaitė, Vilma. 2008. *Kokybinių tyrimų metodologija. Vadovėlis vadybos ir administravimo studentams*. Klaipėda: Socialinių mokslų kolegija.
59. Gaižauskienė, Inga, ir Valavičienė, Natalija. 2016. *Socialinių tyrimų metodai: kokybinis interviu*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
60. Tidikis, Rimantas. 2003. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
61. Vanagas, Ramūnas ir Vyšniauskienė, Lina. 2012. *Vadybos pagrindai*. Vilnius: Mykolo Romerio Universitetas.
62. Žydžiūnaitė, Vilma. 2011. *Baigiamojo darbo rengimo metodologija*. Klaipėda: Klaipėdos valstybinė kolegija

PRIEDAI

1 lenelė. Viešojo administravimo tradicijos skirtingose Europos šalyse

Viešojo administravimo tradicija	Šalis
Anglosaksų tradicija	Airija, Malta, Jungtinės Karalystės
Kontinentinės Europos tradicija	Austrija, Belgija, Prancūzija, Vokietija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Slovėnija
Viduržemio jūros/Pietų Europos tradicija	Kipras, Graikija, Italija, Portugalija, Ispanija
Skandinavų tradicija	Danija, Estija, Suomija, Švedija
Rytų Europos tradicija	Čekija, Vengrija, Lietuva, Latvija, Lenkija, Slovakija, Kroatija
Pietryčių tradicija	Bulgarija, Rumunija

Šaltinis: Martina Halásková, "Public administration in EU countries: Selected comparative approaches", *Ekonomická revue Central European Review of Economic Issues*, 18 (2015:) 51, <http://dspace.vsb.cz/bitstream/handle/10084/111769/VOL18NUM01PAP04.pdf?sequence=1>

SUTIKIMAS DALYVAUTI TYRIME (PAVYZDYS)

Visa informacija apie tyrimo eigą ir sąlygas man buvo suteikta. Tyrėjas į mano klausimus, susijusius su tyrimu, atsakė tinkamai. Aš sutinku dalyvauti tyrime, suprasdamas (-a), jog mano dalyvavimas yra savanoriškas ir žinau, jog šį dalyvavimą galiu nutraukti bet kuriuo metu.

Sutinku, jog tyrimo metu mano pateikti duomenys bus įrašomi, tačiau jie bus panaudojami tik tyrimo tikslams. Žinau, jog tyrimo metu bus išlaikomas mano konfidencialumas.

Pasirašydamas(-a) šį sutikimą, savo įstatyminių teisių neatsisakau.

Informanto parašas, Informanto VARDAS, PAVARDĖ (spausdintinėmis raidėmis)

Pasirašymo data

Informaciją suteikiančio asmens (tyrėjo) pareiškimas:

Aš, žemiau pasirašiusi, patvirtinu, kad informantui, kuris pasirašo šią sutikimo formą, pateikiau visą informaciją apie tyrimą ir jis suvokia dalyvavimo šiame tyrime pobūdį. Patvirtinu, kad informantas gavo šios pasirašytos ir datuotos sutikimo formos egzempliorių.

Tyrėjo parašas, Tyrėjo VARDAS, PAVARDĖ (spausdintinėmis raidėmis)

Pasirašymo data

Informantai, turintys papildomų klausimų gali kreiptis į tyrėją, nurodytais kontaktais:

Mercedes Šulcaitė-Vasiljeva, +37060041843, mercedes.sulcaite@gmail.com

Interviu protokolas (X2)

1.	T - Kokia Jūsų darbo patirtis?
2.	X2 - Mano darbo patirtis per visus darbus, kiek esu dirbusi yra 31 metai.
3.	T – Kas Jūsų nuomone yra gerovės valstybė?
4.	X2 - Gerovės valstybė yra ta valstybė, kurioj visiems gera. Tai yra, kur iš tikrųjų gerovė, kada kiekvienas asmuo,
5.	kiekvieniu asmeniu valstybė geba pasirūpinti... ir tuo negaliu ir ligomiu ir turinčiu mažai gebėjimų, žemo intelekto
6.	žmogumi-visais ji gali pasirūpinti ir padėti viesiems jaustis oriai... pakankamai oriai.
7.	T – Kaip Jūs manote, kokią įtaką gerovės valstybei turi socialinio draudimo sistema?
8.	X2 - socialinio draudimo sistema padeda pasirūpinti kiekvienu valstybės piliečiu, socialinio draudimo sistema
9.	surenka visus pinigus iš visų piliečių kaip per mokesčių sistemą ir, ir pagal poreikį... su kokiais poreikiais yra tie
10.	piliečiai ar su negalia ar seni, pensinio amžiaus, ar kuriems reikia pašalpos, jina išmoka tiem piliečiam pinigūs. Aš
11.	manau taip, kad kiekvienas pilietis moka mokesčius ir kiekvienas privalo mokėti dirbdamas, kad valstybė galėtų
12.	pasirūpinti iš tų mokėtų įmokų visais savais savo piliečiais ir šitas visas funkcijas atlieka socialinio draudimo sistema.
13.	T - Kokias paslaugas, Jūsų nuomone, teikia Sodra?
14.	X2 - tai va Sodra manau, kad šitom funkcijom užsiima, jina i surenka tuos mokesčius, o paslaugas – moka neįgalumo
15.	pensijas, senatvines pensijas, nedarbingumo atveju, nedarbingumo pašalpa, ar kaip ji ten vadinasi moka, nu ir
16.	kuriems reikia pašalpos... kadangi nesu pasinaudojus beveik visiškai, bet tų paslaugų yra daugiau tai čia ir gydymo
17.	visos paslaugos, kuriomis mus remia ir galime kreiptis į visas institucijas gydymo tikslais, reabilitacijos tikslais,
18.	jeigu reikia...(galvoja).. ir netgi, turbūt tam tikri draudimai, sveikatos, kai keliaujame į užsienio šalis...na...
19.	T - Kaip galvojate, kokios priežastys lemia didėjančią pensinį amžių?
20.	X2 - Aišku pagrindinė, visiems žinoma yra, tai yra senėjimas, kad kiekvienais metais ir kas dešimtemetį vis didėja
21.	senstančių žmonių, jaunimas emigruoja arba vyksta tie demografiniai pokyčiai ir mažas yra gimstamumas, keičiasi
22.	visuomenės poreikiai – vėlai veda, vėlai gimdo (galvoja), keliauja, va, jaunimas yra kitoks – didelė emigracijos
23.	problema ir visa tai lemia didėjančią senėjimo, senų žmonių skaičių, aišku dar yra ir medicinos įvairios pasiekimai,
24.	farmacijos, medicinos, ko pasekoj ilgėja sergančių lėtinėmis ligomis – ilgėja amžius, sergantys onkologinėmis
25.	ligom, lėtinėm ligom jie sėkmingai valdo ir gyvena ilgai, tai vat kadangi ilgėja ir tų vyresnių amžiaus žmonių
26.	gyvenimas ir mažėja jaunų žmonių, gaunasi, kad dideli demografiniai pokyčiai ir daug senų žmonių... ir jų vis didės,
27.	todėl, kad jų gyvenimas ilgės, o jaunimo ir visuomenės poreikiai yra pakitę ir mes šiose šalyse, kadangi esam
28.	žemesnio ekonominio lygmens ir taip toliau lemia mažos algos, sunkus pragyvenas lemia tai, kad jauni žmonės
29.	kuria šeimas ir jie išvažiuoja... nu... ir jei nesikeis situacija, tai vyks ir toliau.
30.	T - Jei esate patyrusi, nors sakėte, kad mažai naudojotės Sodra, socialinę riziką – kokiais būdais tai pranešėte
31.	Sodrai?
32.	X2 - Esu labai mažai, kadangi aš praktiškai gal jaunystėj, kada, vat, buvo gimdymo atsotogos, vaiko auginimo, ir gal
33.	per gyvenimą ten kokią porą kartų gal nedarbingumas išskyrus, tai kad naudojuos sveikatos priežiūros paslaugom,
34.	kreipiuosi į gydymo įstaigas, o mokesčius moku visą gyvenimą ir tas stažas yra nemažas jau, tai, nors kai kuriom
35.	paslaugoms gydymo naudojuos privačiai, mokamom paslaugoms, nes gerensė kokybė, greičiau, patikimiau kai kurie
36.	dalykai..va ir mes gal kaip ir nepasinaudojam visu tuo, tiek kiek mes mokam tai Sodrai... o esu patyrus gal tik
37.	nedarbingumo atveju, va vienu kitu, kad pasinaudojus, be gydymo tų, kadangi sakiau, gydymo tai naudojuos ir
38.	privačiom paslaugom net ir nemažai, tai vat kiek liečia iš to nedarbingumo pasinaudoti, o nedarbingumo atveju,
39.	pavyzdžiui, pasakysiu kaip pavyzdį, praeitais metais tuėjau operaciją, tokią trumpą gal, dienos stacionatare, tai tik
40.	tą dieną, kol operavo ir viskas.
41.	T - O kaip pranešėt Sodrai? Ar Jums reikėjo?
42.	X2 - Ne, tada nereikėjo pranešti, sakė, kad ten praneša patys gydytojai, buvo pasikeitę ir niekur aš nepranešiau,
43.	absoliučiai niekur, o dar ankščiau esu turėjus nedarbingumą, gal koks buvo infekcinė liga, ar kas, nebeatsimenu, bet
44.	tada aš ėjau į Sodrą ir parašiau prašymą ranka, dar galėjo popieriniu būdu priduoti per kasos langelį tą prašymą, čia
45.	pat buvo miesto centre Vytauto gatvėje va, parašiau prašymą tai kaip ir turi... bet, bet daugiau, man nebuvo jokio
46.	poreikio niekada kreiptis... gal Sodros pažymėjimą išsiimti ar dar kažką...
47.	T - Su kokiais neaiškumais yra tekę susidurti, siekiant spręsti savo socialinės rizikos atvejį? Galbūt yra tekę?
48.	X2 - Nu gal aš sakyčiau nors aš pakankamai tas darbingas žmogus ir naudojantis elektroninėmis tomis paslaugomis
49.	ir e.sveikata pakankamai naudojantis žmogus, aš pasakyčiau kad yra gana sudėtinga žmonėm viską spręsti tuo
50.	elektroniniu būdu, kažkaip, kada tu žinai, kad tau ten reikia užsipildyti, tu pamiršti ar pažiūri ten reikės prašymą
51.	surasti, tai gali būti kad net kartais tu ir nepildai tada, nu to prašymo, kadangi konkrečiai man nereikėjo, paskutiniu
52.	atveju nereikėjo, įvykus va tai rizikai, tai aš sakysiu, kad– ai, beveik ir nepildai, tai tuom laimi aišku vėl pati ta

53.	Sodra, jeigu tokių žmonių yra daugiau, tai lieka daug tų pinigų, kurių neišmoka, nepaima tie žmonės, va... o tuo
54.	labiau, kad Sodros paslaugų įvairiausių daugiau gal net reikia tiems pagyvėnui amžiaus žmonėms ir kad yra ta...
55.	daug, reiškia,
56.	kompiuterizuota, nežinau... aišku galima vykti į vietą, į tą Sodrą... aš manau, kad ta demografinė situacija ir tas
57.	vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus didėjimas jįsai prašo kitokių paslaugų, jam yra gana sunku viską daryti
58.	elektroniniu būdu reiškia jie turi važiuoti į Sodrą, kur jinai yra, ten išsiimt tą bilietuką, laukti, nes taip susitvarkyti
59.	tai jeigu dirbančiam ir tai ten... nes gali pastumti ir išvis nedaryti... bet vyresnio amžiaus žmonėms, kad aš manyčiau
60.	elektroninės... nu tiesiog matau tėvai yra ar ką, kad jie nesinaudoja tokiais dalykais – elektroninėm paslaugom.
61.	T – Pradėjome kalbėti apie elektronines erdves, kalbėti - ar yra tekę naudotis EGAS sistema – su kokiais sunkumais esate susidūrę, naudojantis šia sistema?
62.	X2 - Ne, niekada, vienintelis kartas – rankiniu būdu prašymas parašytas ir viskas.
63.	T - Ar žinotumėt dabar jei dabar atsitiktų, kaip elgtis sistema?
64.	X2 -Nea, tik įsivesčiau į Google ir susirasčiau... ar aš tai rizikai ieškočiau? – nu jeigu ta suma, jei tai nebūtų daug, ar
65.	būtų labai maža, maža ta suma, gal aš net neieškočiau, negaiščiau savo laiko, bet jeigu pakankamai didelė manyčiau,
66.	kad išmoka man priklauso, apsidraudusiai sveikata ar ką tai, aišku gal aš tada lįščiau į internetą ir ieškočiau... ir
67.	suračiau, jeigu reikia...
68.	T – Gal yra tekę susidurti su problemomis Sodros darbuotojų aptarnavimo aspektu?
69.	X2 - Neteko, kadangi aš nelabai turėjau reikalų kreiptis...
70.	T - Kokioje pakopoje kaupiate savo senatvės pensiją?
71.	X2 - Antra pensijos pakopa.
72.	T - Kokie faktoriai nulėmė Jūsų pasirinkimą šiuo būdu (-ais) kaupiti savo senatvės pensiją?
73.	X2 - Kokie faktoriai, nulėmė, kodėl?...Turbūt, kad tu asmeniškai atsakingas, pats kaupi kažkokią tą dalį pensijos ir
74.	matai, daugeliu atveju, kad žmonės pensijoj būdami, išeidami į pensiją, iš tikrųjų dirbdami visą gyvenimą, dideliu
75.	krūviu, ten pusantrų etato, vieno - žmogaus ir dar pusės krūvio visą gyvenimą, jie nieko negauna tos pensijos, jie
76.	negali jos iš jos pragyventi, ir turbūt, tos pensijos yra žiauriai mažos, žmonės gali net nu... iš vis sunku labai gyventi,
77.	kokia ta jo nuotaika ir emocijos gali būti toj pensijoj, tai tai turbūt matant, kad žmonės nepragyvena atsiranda toks,
78.	kad tu gali pats kaupiti ir tu žinai kiek tu kaupi, ir tu gal labiau atrodo, kad tu, gal mažesnė rizika kad tau tiek nori
79.	tiek mokės, o tu turėsi sukaupęs ir tau iš to mokės, ir tu matysi, tai gal toks labiau nu tas savarankiškumas,
80.	atsakomybė ir galimybė gal pačiam valdyti, o ne tai kiek tau paskirs, ir ten aišku paskirs tuos pinigus irgi...
81.	T - O tai buvo visiškai savarankiškas sprendimas, ar atkaklus, galbūt banko darbuotojas įtakojo šį sprendimą, dar ir
82.	antrąją pakopą kaupiti senatvės pensiją?
83.	X2 - Turbūt abipusis, tik ne banko o šitų, vat, draudimo kompanijų... bet, nes nu gali ir banke ir draudimo kompanijoj,
84.	konkrečiai mano yra Aviva, draudimo kompanija, bet aišku, kad ir jų įtaką yra, skaičiavimai visokie pateikti,
85.	konsultacijos ir pats tuo metu gi iškart nepasirašai irgi apgalvojimas, ir nežinai ar tu laimėsi, nes dar praeis dar keli
86.	dešimtmečiai, ir vėl taip pat gerovės valstybė gali iš tavęs atimti tą pensiją... toj gerovės valstybėj pensinio amžiaus
87.	žmonės visi turėtų pragyventi, pragyventi normaliai, nu, ne tai kad girdim, va, per televiziją, kad neturi iš kur malkų
88.	nusipirkti, ar valgyti, ar vaistų, taip kad toj gerovės valstybėj jie turi pakankamai patenkinti tuos savo poreikius, gali
89.	būt susitaupę gal kažkokiam dalykam, kelionėm ar kam, bet poreikiai turi būt patenkinti, pasirūpinta senu žmogumi
90.	turi būt, jeigu jis pradirbo visą gyvenimą.
91.	T - Kokių teigiamų ar neigiamų pastebėjimų turite apie Lietuvos socialinio draudimo sistemą?
92.	X2 – teigiami, turbūt kad jinai aplamai yra, tas socialinis draudimas, kuris yra skirtas visiems tiems piliečiam, kuriems
93.	reikalingas yra, bet neigiamų tai yra tas mokesčių surinkimo didžiausi trūkumai tame, kad žmonės žino ir kalba, tik
94.	tai nežino turbūt, kam reikia žinot, tom atitinkamom institucijom, kad yra ir dabar, reiškia, tie dalykai kaip vokeliai,
95.	arba yra minimalios labai tos algos, kad kuo mažiau reikėtų mokėti mokesčių, ar ne? - kita dalis yra mokama yra
96.	kitais būdais, per kitus..ir kad iš tikrųjų yra žmonių, kurie gali nemokėti mokesčių, ir kad tai yra atskiros institucijos,
97.	organizacijos, gal jų ir mažėja, bet mes visokius skandalus išgirstam per šalį, kad atitinkami atsakingi ar turtingi
98.	asmenys, jie moka mažiausiai mokesčių, o tas vidutinis, reiškia, pilietis su ta vidutine tarnautojo alga, jįsai moka
99.	valstybinėj įstaigoj visą gyvenimą daugiausiai įmokų, tas, kuris mažai uždirba remtinas jis ir taip, aišku, nemoka tų
100.	mokesčių, turtingas, labai stambus vėl nemoka, ir ant tų, galima sakyti vidutinių, moka visą gyvenimą išjoti nu
101.	tai gana irgi patogų... tai, vat, tokie trūkumai būtų pačios tos sistemos Lietuvoj... - patogų joti ant tos dirbančios
102.	žmonių minios.
103.	T - Kokiais pavyzdžiais, galėtumėte pagrįsti ar paneigti sąvoką, kad Lietuva - ji yra gerovės valstybė?
104.	X2 - Tai, va, tie patys pavyzdžiai turbūt būtų kad matome mažas pensijas, matome kaip sunkiai pensinio amžiaus
105.	žmonės pragyvena, matome va tų, žmonių kurie sakykim, kaip taip liaudiškai vadinami bomžai, bet matome kaip
106.	jie žiemą nušąla, kaip jie miega gatvėse, reiškia, matome kad mes negebame pasirūpinti arba matome kaip sunkiai
107.	sergantys vaikai ar onkologinėmis ligomis sergantys prašo, reiškia, tų visuomenės narių aukoti pinigus, vykdomai
108.	tam tikri tie koncertai ir taip toliau, maisto banko tos akcijos, viskas tai yra labai gražu, labai gerai, bet kartais pikta,

108.	kad vėl iš tų pačių mokančių pinigų, reiškia, tuos visus mokesčius, prašoma vėl yra surinkti visom nelaimėm ir
109.	bėdom Lietuvoj pinigus....ir kartais, vat, kaip pavyzdys, ten, ir prezidentė prisidėjusi pilną tą krepšelį per maisto
110.	banką, prie kasos stovi ir rodo per žinias kaip prezidentė, reiškia, pripirko aliejaus, ar ko, ir aukos tam maisto bankui,
111.	paremti skurstantiems žmonėm ir taip toliau, kurie neturi, tai iš tikrųjų nėra gražus pavyzdys, tai yra pavyzdys, kad
112.	prezidentė skatina žmonėm - jūs turite duoti visiems... ir tiems patiems, kurie moka visą gyvenimą tuos mokesčius.
113.	Tai, tai kai pamatai tokius pavyzdžius, tai jais nepasidžiaugi, o kritika jiems kyla... arba kada nevykę kažkokie tai
114.	daininkai rengia koncertus... ir aukokit ten milijoną, ar gerumo akcijos ir taip toliau, nu kad kažin ar tai yra tas būdas
115.	- rinkimo nelaimės atveju, kad padėti tam, kuris negali nusipirkti vaistų.
116.	T – Minėjote, kad neteko susidurti daug, bet gal turėtumėt kokių pavyzdžių, kalbant apie Sodros administravimo
117.	efektyvumą, operatyvumą?
118.	X2 - aš nežinau, aš tai užsipildžiau tuos, ką ten reikėjo, tą prašymą ar ką, ir kiek ten gal daug nepraėjo to laiko iš karto
119.	ir išmokėjo, negaliu pasakyti jokių pastabų, man atrodo, kad jei susitvarkai ir išmoka viską, kad gan turbūt
120.	operatyviai sprendžia problemas, nu visus tuos klausimus.
121.	T – O kokių pastebėjimų galbūt turėtumėte, apie Sodros veiklos pokyčius, ji susikūrė 1990 metais, tai iki šių
122.	dienų?
123.	X2 - tai va gal tie pokyčiai ir įvyko, kad paprastai eidavom prie langelių ir popieriniu būdu rašydavom tuos prašymus,
124.	priduodavom, o dabar viską reikia elektroninės paslaugos, elektroniniu būdu suskaitmeninta viskas, tai va tuos
125.	pokyčius matome. Ir tas administravimas matosi ten kad yra pakitęs, gal kažkada pro šalį esu mačiusi, kad irgi, kad
126.	eilių nebūtų, turbūt yra tas skirstymas, ane, kaip visur dabar, kaip bankuose, ar ten poliklinikose, taip ir Sodroj, ir
127.	elektroninės paslaugos, jauniems, turbūt, žmonėm...